

Spelen op het plein

Gewoon als het kan, speciaal als het moet.

De beleving van motorisch minder vaardige kinderen in het regulier onderwijs tijdens het buitenspelen op het plein.

Ingrid Huijbregts

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master SEN
Motorisch Remedial Teacher/Motorisch begeleider.

Lesplaats: Tilburg

Studentnummer: 1357790

Begeleid door: Drs. Stahlie C.

Fontys opleidingscentrum Speciale onderwijszorg, Tilburg

2010-2011

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Introductie	6
Motivatie voor verder onderzoek	6
Relevantie	7
1 Onderzoeksvraag	8
1.1 Aanleiding	8
1.2 Onderzoeksvraag	8
1.3 Deelvragen	8
1.4 Onderzoeksgroep	9
1.5 Huidige situatie	9
1.6 Gewenste situatie	9
2 Literatuur onderzoek	11
2.1 Inclusief onderwijs	11
2.2 Risico van samen buitenspelen voor cluster 3 kinderen	11
2.3 Hoe ziet het speelgedrag van de basisschoolleerling er uit?	12
2.4 Welke voorwaarden zijn van belang voor het buitenspelen volgens deskundigen?	13
2.5 Oplossingsgericht werken.	16
3 Onderzoeksmethodologie	18
3.1 Ethiek, Validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie	18
3.2 Onderzoeksgroep	18
3.3 Onderzoeksmethode	19
3.4 Onderzoeksinstrumenten	19
3.5 Tijdsschema van het onderzoek	21
4 Data verzameling	22
4.1 Observaties speelplein gedrag	22
4.2 Competentievragenlijst kinderen	23
4.3 Enquête leerkrachten	25
4.4 Enquête ouders	27
4.5 Interventie	29
5 Data interpretatie	30
5.1 Hoe beleven motorisch minder vaardige kinderen het buitenspelen?	30
5.2 Hoe beleven ouders het buitenspelen?	31
5.3 Hoe beleven leerkrachten het buitenspelen?	31
5.4 Welke passende oplossingen geven de kinderen hun ouders en de leerkrachten?	31
5.5 Resultaten van de doorgevoerde oplossingen bij drie leerlingen tijdens de interventie	32
5.6 Onderzoeksvraag	33
6 Evaluatie	35
6.1 Het onderzoek	35
6.2 Hoe nu verder?	37

Nawoord	38
Literatuurlijst	40
Bijlagen	42
I. Toestemmingsbrief scholen	43
II. Toestemmingsbrief ouders	44
III. Hoe ik vind dat ik het doe lijst?	45
IV. Vragenlijst leerkrachten	57
V. Vragenlijst ouder	59
VI. Dataverwerking	61
VII. Oplossingen aangegeven door de leerkrachten, kinderen en ouders.	63
VIII. Materialenoverzicht buitenspelen	66
IX. Handelingsplannen	71
X. Evaluatie buitenspelen	79
XI. Ontwikkelingsfasen E. Boot	80
XII. Geraadpleegde websites	81

Samenvatting

In dit onderzoek “spelen op het plein, gewoon als het kan en speciaal als het moet” is de beleving van het buitenspelen in kaart gebracht. De beleving van motorisch minder vaardige kinderen, hun ouders en leerkrachten.

In dit onderzoek staat beschreven dat uit literatuuronderzoek blijkt dat motorisch minder vaardige kinderen opvallen op het schoolplein, kwetsbaarder zijn dan andere kinderen en zichzelf tekort doen als zij langdurig te weinig en minder frequent bewegen. De literatuur beschrijft ook een aantal voorwaarden en vaardigheden die nodig zijn om te komen tot goed speelgedrag op het plein. Deze voorwaarden zijn in dit onderzoek opgenomen. Ik heb in het bijzonder de schoolpleinvvaardigheden verder uitgewerkt voor dit onderzoek.

Deze schoolpleinvvaardigheden zijn verwerkt in een competentie belevingsinstrument, “hoe ik vind dat ik het doe”, waarmee de beleving van tien motorisch minder vaardige kinderen in kaart is gebracht. De kinderen hebben ook de belangrijkheid van deze vaardigheden aan kunnen geven. In het onderzoek geven zij aan de schoolpleinvvaardigheden “samen delen” en “samenwerken” belangrijk te vinden. Belangrijker dan “tegen elkaar spelen” of “even niet spelen”. Competitie vinden zij minder belangrijk. De groep kinderen die is onderzocht geeft ook aan veel spelletjes op het schoolplein nooit te spelen omdat ze die niet goed kunnen uitvoeren.

Daarnaast heb ik gebruik gemaakt van oplossingsgerichte gesprekstechnieken om met de kinderen tot verbeteringen van het spel te komen tijdens de pauze op het schoolplein. De bevindingen en oplossingen van ouders en leerkrachten heb ik met behulp van vragenlijsten en schaalvragen kunnen verzamelen en in kaart kunnen brengen.

Vanuit observaties blijkt dat tijdens het buitenspelen de tien motorisch minder vaardige kinderen gemiddeld 43% van de tijd alleen spelen en 24% van de tijd niet actief bezig zijn. Gemiddeld geven deze kinderen het buitenspelen een 6,7, hun ouders een 6,2 en leerkrachten een 6,4. Voor drie kinderen is in dit onderzoek een motorisch begeleidingsplan voor het spelen op het schoolplein uitgewerkt. Scholen zijn deze begeleidingsplannen uit gaan voeren. Zelf ben ik één leerling gaan begeleiden in samenwerking met de school. Deze leerling heeft met behulp van een vast evaluatie instrument een aantal keer aangegeven hoe zij het buitenspelen van dat moment heeft ervaren. Het resultaat was positief. De beleving van deze leerling was in eerste instantie een 3, na de aanpassingen scoorde zij zelf een 8 een 8,5, een 9 en een 8.

Samen met andere kinderen spelen op een gelijkwaardige manier, erbij horen, succeservaring opdoen, rustmomenten inbouwen en de tijd krijgen om buiten te spelen zijn de sleutelwoorden van dit onderzoek.

Het is belangrijk differentiatie aan te brengen op het plein door geschikte en leuke uitdagende materialen aan te bieden, spelletjes aanreiken die door iedereen uitvoerbaar en leuk zijn en alternatieven bieden als het nodig is. Er dienen leerkrachten te zijn die meespelen en regelmatig in gesprek gaan met de kinderen over het buitenspelen.

Er is aandacht nodig voor het buitenspelen, voor alle kinderen en in het bijzonder voor de motorisch minder vaardige kinderen. Het pauzemoment is belangrijk en moet ook passend zijn bij de behoefte van de verschillende kinderen die op school spelen.

Het werkt in dit onderzoek om samen met kinderen op zoek te gaan naar oplossingen. De oplossingsgerichte benaderingswijze blijkt ook in dit onderzoek een effectieve wijze om te komen tot verbeteringen.

Introductie

Rolschaatsen staat voor mij symbool voor het buitenspelen tijdens de pauze. Waarschijnlijk is dit vreemd omdat op bijna geen enkele school in de pauze gerolschaatst mag worden. Dit in verband met de veiligheid op het schoolplein. Op mijn eerste school waar ik als leerkracht enthousiast aan het werk ging, mocht dat wel. Het was een school voor vluchtelingen die net in Nederland waren aangekomen. Deze kinderen hadden veel meegemaakt en ons eerste doel was vertrouwen geven en een warme omgeving creëren waar zij zich veilig konden voelen. Ook wilden wij deze kinderen leren fietsen en rolschaatsen naar Hollands gebruik. Het rolschaatsen beviel deze kinderen zo goed dat we alle tweede handsmarkten afgingen om rolschaatsen te kopen. Tegenwoordig zouden we de rolschaatsen via marktplaats kopen. Tijdens de pauze was koffiedrinken er voor ons als leerkrachten niet bij. Wij hielpen de kinderen het rolschaatsen onder de knie te krijgen. De taal was tijdens het spelen in de pauze geen enkel probleem omdat ieder kind zijn eigen uitdaging te lijf ging. Elkaar helpen, ondersteunen en uitdagen om nieuwe trucjes te leren gaf de kinderen ook een saamhorigheidsgevoel. Ieder kind was anders, sprak een andere taal, zag er anders uit, had een andere geschiedenis, maar ze speelden samen en hadden een gezamenlijk doel, leren rolschaatsen.

Later ben ik als leerkracht gaan werken op een reguliere basisschool. Met mijn koffie in de hand liep ik tijdens de pauze buiten te surveilleren. Overzicht krijgen over een paar honderd kinderen is mij nooit gelukt. Ik vond het buiten lopen eerlijk gezegd ook vreselijk. Er waren altijd wel kinderen die dicht bij mij in de buurt bleven omdat zij het op het schoolplein spannend vonden. Echter had ik geen tijd voor deze kinderen want ik was vooral de politieagent die conflicten probeerde te voorkomen of probeerde op te lossen. Ik vond het een genot als ik een keer alleen met mijn eigen groep op het schoolplein pauze kon houden. Ik had eindelijk overzicht en ik speelde met de kinderen mee. Geen conflicten, geen gezeur maar een positief gevoel bij het terugkomen in de groep.

Motivatie voor verder onderzoek

Nu ik als ambulant begeleider kinderen met een rugzak van cluster 3¹ begeleid binnen het reguliere onderwijs krijg ik ook hulpvragen rondom het buitenspelen in de pauze. Cluster 3 kinderen hebben een indicatie langdurig ziek of lichamelijk gehandicapt. Deze kinderen zijn geïndiceerd voor het speciaal onderwijs, hun ouders hebben ervoor gekozen om hun kind met een rugzak naar de reguliere basisschool in de buurt te laten gaan.

Als ik deze groep kinderen observeer tijdens het buitenspelen dan zie ik de kinderen wel spelen maar vaak met weinig variatie. In een enkel geval zie ik het kind amper buiten spelen omdat het fruit eten zo lang duurt dat het pauze moment alweer voorbij

¹ Kinderen met een indicatie voor cluster 3 (langdurig zieke kinderen, gehandicapten kinderen), kunnen met een leerling gebonden financiering in het reguliere onderwijs blijven.

is. Ik heb me de afgelopen 17 jaar gespecialiseerd als leerkracht op allerlei leergebieden om de zorgleerlingen op de basisschool goed te kunnen begeleiden. Op het gebied van spelen in de pauze schiet ik nog wat tekort en kan ik de kinderen en leerkrachten nog onvoldoende handreikingen geven.

Relevantie

Voor mij is het nu de uitdaging om met behulp van dit onderzoek de beleving van cluster 3 kinderen binnen het reguliere onderwijs tijdens het buitenspelen onder de loep te nemen. Wat ik wil bereiken is een ontspannen pauze voor alle kinderen en cluster 3 kinderen in het bijzonder. Ik wil oplossingen zoeken met kinderen die de pauze als lastig ervaren en leerkrachten handreikingen geven. Een pauze waarbij de kinderen op eigenwijze de batterij weer kunnen opladen zodat ze vervolgens in de groep weer geconcentreerd en alert kunnen zijn. Van het gevoel: “Speel ik mee?” Naar het gevoel: “Ik speel mee!” Als ik dat met mijn onderzoek kan bereiken is mijn missie geslaagd. Weer een stap dichterbij passend onderwijs is een mooi streven.

1 Onderzoeksvraag

1.1 Aanleiding

Wie kent de uitspraak van Loesje niet. “Wat er ook speelt in een land, laat het vooral de kinderen zijn”. Een uitspraak die je aan het denken zet en die veel vragen oproept. Natuurlijk willen we dat de kinderen spelen. Spelen alle kinderen eigenlijk wel? Hoe spelen de kinderen? Met wie spelen de kinderen? Waar spelen de kinderen? Hoeveel ruimte hebben de kinderen om te spelen? Waarmee spelen de kinderen? Hoeveel tijd hebben kinderen om te spelen? Hoe spelen kinderen op het schoolplein? Hoe ervaren kinderen het spelen tussen andere kinderen? Hoe kunnen kinderen begeleid worden op het gebied van spelen?

Vragen die ik graag zou willen beantwoorden. De antwoorden probeer ik te vinden in het onderzoek dat ik ga uitvoeren. Vragen die ik wil gaan beantwoorden voor cluster 3 kinderen in het reguliere onderwijs. Een specifieke doelgroep die zich motorisch anders ontwikkelt dan de gemiddelde basisschoolleerling. Voor deze doelgroep is het belangrijk erbij te horen en mee te kunnen spelen uitgaande van de eigen motorische mogelijkheden.

1.2 Onderzoeksvraag

Voor het onderzoek heb ik onderstaande vraag geformuleerd.

Hoe beleven 10 motorisch minder vaardige kinderen met een cluster 3 indicatie het buitenspelen tijdens de pauze op het schoolplein? Wat hebben zij nodig om te komen tot fijn en uitdagend spel?

Het doel van mijn onderzoek is dat cluster 3 kinderen binnen het reguliere onderwijs ervaren dat ze erbij horen tijdens de pauze op het schoolplein. Dat deze groep kinderen ook weer ontspannen na de pauze de lessen kan volgen.

Het doel in mijn onderzoek is het welbevinden van motorisch minder vaardige kinderen in kaart brengen. Ik wil samen met de kinderen passende oplossingen bedenken voor de kinderen die het pauzemoment als minder fijn ervaren. Vervolgens wil ik mijn kennis aan andere leerkrachten overdragen met bijvoorbeeld een workshop over het buitenspelen.

1.3 Deelvragen

De volgende deelvragen heb ik opgesteld om de antwoorden op mijn onderzoeksvraag te kunnen geven.

Vragen voor literatuuronderzoek:

- Hoe verloopt de ontwikkeling van het speelgedrag bij kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar?

- Wat is het risico van samen buitenspelen op het plein voor cluster 3 kinderen binnen het reguliere onderwijs?
- Welke begeleidingsadviezen zijn beschreven door anderen om het buitenspelen op het schoolplein te verbeteren?
- Welke handvatten worden in de literatuur gegeven rondom oplossingsgericht werken met kinderen?

Vragen die ik met het actieonderzoek wil onderzoeken:

- Hoe beleven motorisch minder vaardige kinderen, hun leerkrachten en ouders het buitenspelen op de basis school?
- Welke passende oplossingen kunnen deze kinderen en hun ouders en leerkrachten bedenken om het spelen op het plein te verbeteren?

1.4 Onderzoeksgroep

Het onderzoek is bij tien cluster 3 kinderen uitgevoerd die verdeeld zitten op drie verschillende scholen. De motorische problemen van deze kinderen zijn heel divers. Bij alle tien leerlingen is er sprake van motorische achterstand. De belastbaarheid van deze kinderen is minimaal. Een aantal kinderen heeft naast de motorische diagnose ook een gedragsdiagnose, ADHD, autisme, er is sprake van comorbiditeit.²

De drie scholen waarbij het onderzoek is afgenomen zijn reguliere basisscholen. Op al deze scholen spelen tijdens het meer dan honderd kinderen tegelijkertijd buiten. Tijdens het buitenspelen surveilleren de leerkrachten om toebuurt buiten. De scholen hebben duidelijke afspraken waar de kinderen mogen spelen op het plein.

1.5 Huidige situatie

Voor rugzakkinderen in het reguliere onderwijs is het aanbod over het algemeen gebaseerd op het motto “Gewoon als het kan en speciaal als het moet”. Mijn ervaring is dat dit vooral geldt voor het onderwijs in het klaslokaal en in de gymzaal en veel minder voor het spelen tijdens het buitenspelen in de pauze. De lessen in het klaslokaal en in de gymzaal worden begeleid door de leerkracht. In de pauze is de begeleiding minder zichtbaar aanwezig en worden kinderen wat vrijer gelaten. Dit geeft soms onnodige spanning en stress bij kinderen die behoefte hebben aan veiligheid, overzicht en structuur. Het gevolg is dat deze kinderen onvoldoende ontspannen terug komen in de klas.

1.6 Gewenste situatie

Voor rugzakkinderen cluster 3 is het aanbod gewoon als het kan en speciaal omdat het kan, ook in het speelkwartier. Cluster 3 kinderen horen erbij in de pauze. Cluster 3 kinderen kunnen gevarieerd spelen. Er wordt afgestemd op de persoonlijke

² Naast een motorische diagnose is er ook sprake van een andere diagnose.

behoefte van de cluster 3 leerling. Zo afgestemd (omgeving, afspraken, compensaties) dat het kind zelf een competent gevoel heeft en na de zoemer van het speelkwartier weer uitgerust en ontspannen aan de les kan beginnen. Scholen zouden het belangrijk moeten vinden dat alle kinderen een fijne pauze beleven en zetten daar ook middelen en maatregelen voor in dit om te gaan realiseren.

2 Literatuur onderzoek

2.1 Inclusief onderwijs

Sinds 1 augustus 2003 is de wet op de Leerling-gebonden Financiering in werking getreden. Volgens deze wet hebben kinderen met een beperking recht op een leerling-gebonden financiering. Deze financiering noemen we ook wel het rugzakje.

Met behulp van de rugzak kiezen ouders ervoor om hun kind naar een reguliere school te laten gaan dicht bij hen in de buurt. Naar de school waar broertjes, zusjes en de buurt kinderen ook naar toe gaan.

Kinderen met een lichamelijke handicap of kinderen met een langdurige ziekte worden in het speciaal onderwijs ingedeeld in cluster 3. Ouders van kinderen met een cluster 3 indicatie hebben de keuze om hun kind bij het speciaal onderwijs in te schrijven of bij de reguliere school in de buurt met een rugzak gevuld met extra middelen. Daarnaast krijgen de rugzakkinden ook ambulante begeleiding. Een gespecialiseerde leerkracht komt vanuit het speciaal onderwijs het kind, de leerkracht en ouders ondersteunen en adviseren bij het onderwijsleerproces.

Op dit moment zijn in Midden Brabant ongeveer 400 kinderen die met een rugzak vanuit cluster 3 het reguliere onderwijs volgen.

2.2 Risico van samen buitenspelen voor cluster 3 kinderen

Integratie van leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte is een vanzelfsprekendheid geworden. Maar volgens het onderzoek van Boswinkel (2009), blijkt dat succesvol integreren niet vanzelf gaat. Zij geeft aan dat kinderen met een beperking in het reguliere onderwijs een extra leerdoel hebben, namelijk het leren omgaan met hun beperking en die beperking accepteren. Zij geeft aan dat dit leerdoel tijd kost, ook onderwijstijd.

De integratie van leerlingen met een specifieke onderwijsbehoefte in het reguliere onderwijs heeft voordelen. De kinderen verwerven sociale vaardigheden, maken meer mee dan in het speciaal onderwijs en ze leren hoe zich kunnen redden in de echte wereld. Kinderen met en zonder speciale behoeften kunnen veel van elkaar leren. De nadelen zijn volgens Boswinkel ook aanwezig. Leerkrachten zijn niet altijd voldoende voorbereid en krijgen soms te weinig informatie en ondersteuning. Ook de houding van andere leerlingen kan een probleem zijn.

Caminada (2005) beschrijft dat kinderen met motorische problemen vooral opvallen op de speelplaats omdat hier veel van de activiteiten van motorische aard zijn. Voor deze kinderen is het juist heel goed dat ze veel oefenen. Caminada geeft aan dat hun pogingen door andere kinderen niet altijd gewaardeerd worden en vaak afgewezen worden. Bij groepsspelletjes zijn ze regelmatig als eerste af terwijl zij de oefening zo hard nodig hebben. De kinderen ervaren hun gedrag zelf als mislukken en gaan hierdoor motorische activiteiten vermijden of willen helemaal niet meer buiten spelen.

Van Hagen (2008) schrijft dat kwetsbare en motorisch onhandige kinderen zichzelf te kort doen als zij langdurig te weinig frequent en gevarieerd bewegen. Van Hagen geeft aan dat beweging soepelheid en plezier ontstaan door frequent en intensief oefenen. Uit onderzoek blijkt dat de motorisch onhandige kinderen al snel afhaken en niets doen tijdens de pauze en zich soms vervelen. In het onderzoek van Poulsen (2008) geeft aan dat jongens met DCD³ een lager zelfbeeld hebben ten aanzien van hun fysieke mogelijkheden in vergelijking met leeftijdgenootjes. Hierdoor nemen zij minder snel deel aan motorische activiteiten.

2.3 Hoe ziet het speelgedrag van de basisschoolleerling er uit?

Het speelgedrag van kinderen is in de basisschoolleeftijd volop in ontwikkeling. Een kleuter heeft andere speel behoefte dan een leerling uit groep 8. De speeltijd van kleuters is langer dan de speeltijd van de leerlingen van groep 3 tot en met 8. Kleuters beschikken buiten vaker over allerlei materialen waarmee zij kunnen spelen op het plein. In groep 3 tot en met 8 zijn die materialen minder aanwezig tijdens het pauzemoment. Het speelgedrag van kleuters kenmerkt zich door spontaniteit, fantasie en motorisch manifesteren.

Van Hagen geeft aan dat het speelgedrag van kleuters afhankelijk is van de aanwezigheid van de juf en de mate van structurering van de speelplaats. Een open speelplaats leidt voor motorisch kwetsbare kinderen tot speelgedrag aan de rand van de speelplaats.

Het speelgedrag van kinderen uit groep 3,4 en 5 richt zich vaak op motorisch gedrag. Zij hebben behoefte aan speluitdaging. De mate van gestructureerdheid op het speelplein en de uitdaging zijn belangrijke factoren. Motorisch kwetsbare kinderen haken snel af, doen soms niets in de pauze en vervelen zich sneller.

Het speelgedrag van de bovenbouw kinderen kenmerkt zich door gevarieerd en complex bewegen, competitie is in trek. Voor de motorisch kwetsbare leerling is het moeilijk om hier aan deel te nemen. Van Hagen geeft aan dat het risico groot is dat deze leerlingen worden verdreven door de sterke leerlingen bij een niet gezonde speelplaats.

Boot (2010) geeft in een schema de ontwikkeling van speelgedrag aan bij kinderen van 0 tot en met 18 jaar. Hij deelt het speelgedrag in 7 fasen in (bijlage XI). Deze fasen zijn belangrijke fasen om af te kunnen stemmen op de speelbehoefte van kinderen.

³ Developmental Coordination Disorder

Deze 7 fasen van speelgedrag heeft E. Boot(2010) omgezet in een model “Spelen met gedrag”. Een model om het speelgedrag te kunnen graderen. Het model geeft een indeling aan van de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen en de speelactiviteiten die passen bij die ontwikkeling.

1. Naast elkaar spelen	Diabolo	Zelf spelen, jezelf uitdagen en leren wat je allemaal kan.
2. Om de beurt spelen	Diepspringen	Eerlijk spelen. Op je beurt wachten, vlot werken en je houden aan de opdracht.
3. Samen delen spelen	Tennis	Delen van materialen en het spel samen op gang kunnen houden.
4. Samenwerk spelen	Parachute	Samenwerken, afspraken kunnen maken en rekening houden met een ander.
5. Tegen elkaar spelen	Basketbal	Respect hebben voor je tegenstander, kunnen winnen en verliezen, sportief met elkaar omgaan.

2.4 Welke voorwaarden zijn van belang voor het buitenspelen volgens deskundigen?

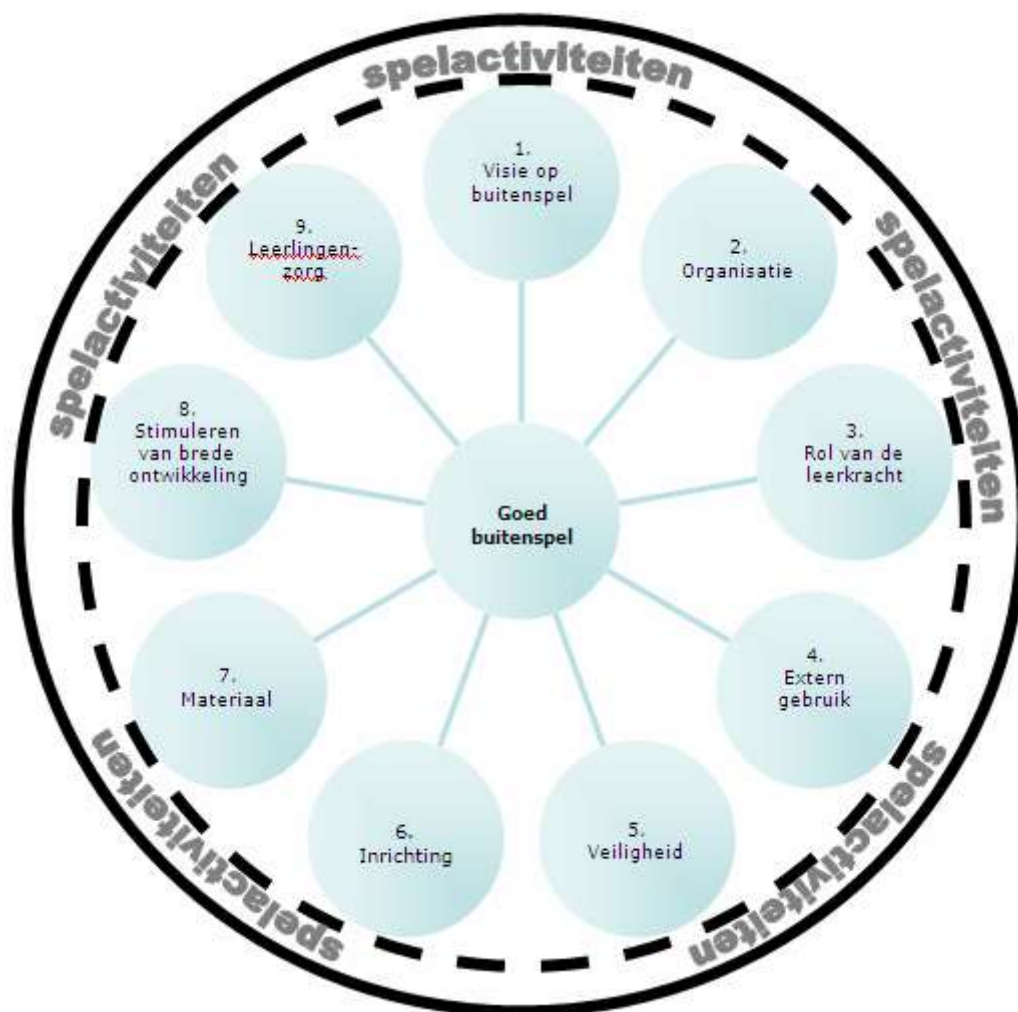
Hagen (2008), geeft aan dat een speelplaats aan een minimaal aantal eisen moet voldoen om ook rekening te houden met de kwetsbare en motorisch niet handige leerlingen. Volgens hem moet de speelplaats aan vier minimum eisen voldoen:

1. De speelplaats moet gezoneerd zijn. Duidelijke plaatsen waar een activiteit gespeeld kan worden.
2. De speelplaats moet zodanig ingericht zijn dat deze leerlingen uitdaagt tot intensief en gevarieerd bewegen. Bij jonge kinderen moet er gelegenheid zijn tot lopen, rennen, klimmen, glijden en imitatie en illusiespel. De middenbouw kinderen moeten uitgedaagd worden tot veelzijdig bewegen en samenwerkingsspelletjes. Bij de bovenbouw kinderen moet er gelegenheid zijn voor competitie spelletjes.

3. De speelplaats is een oefenplek zijn voor alle kinderen. Er moeten leerkrachten op de speelplaats zijn die met kinderen aan de slag gaan om het bewegen intensiever te maken.

4. Er moeten regelmatige observaties van speelplaatsgedrag van kwetsbare kinderen uitgevoerd worden om inzicht te krijgen in het speelgedrag.

Schapendonk(2009), het speelpleinwiel (zie figuur 1.) In dit wiel staan alle factoren genoemd die op elkaar afgestemd kunnen worden om spelactiviteiten van kinderen optimaal tot hun recht te laten komen.

Figuur 1: Speelpleinwiel, Schapendonk (2009).

Naast het speelpleinwiel geeft Schapendonk aan dat de leerkracht bij het aanbieden en differentiatie van de spelactiviteiten aan zorgleerlingen uit kan gaan van de 5 A's.

- Alles meedoen, leerlingen met een beperking kunnen gewoon deelnemen aan de spelactiviteit.

- **A**anpassen oefening/activiteit, als kinderen niet kunnen deelnemen aan de activiteit lukt het vaak om met een kleine aanpassing deelname toch mogelijk te maken.
- **A**angepast materiaal, door ander spelmateriaal aan te bieden kan dezelfde activiteit toch uitgevoerd worden.
- **A**lternatieve oefening/activiteit, als deelname niet te verwezenlijken is met bovenstaande aanpassingen kan gezocht worden naar een andere rol in het spel. Bijvoorbeeld de rol spelen van de coach spelen of de scheidsrechter,
- **A**fwezig, zelden zijn de beperkingen zo groot en de speelmogelijkheden zo klein dat buitenspelen niet mogelijk is.

Van Gelder en Goedhart beschrijven een aantal randvoorwaarden om prettig te kunnen buitenspelen. Zij beschrijven drie belangrijke randvoorwaarden voor een goed en functionerend schoolplein:

1. Aantrekkelijk en veilig plein met veel mogelijkheden.
2. Het aantal kinderen per vierkante meter.
3. Leerkrachten die spel en bewegen stimuleren.

Caminada (2005) beschrijft de rol van de leerkracht bij het buitenspelen van jonge kinderen. Zij geeft aan dat het buitenspelen goed voorbereid kan worden door kinderen te helpen met het maken van buitenspelplannetjes, belangstelling te tonen voor het spel en kinderen te stimuleren. Een van de rollen die de leerkracht kan aannemen is het aanbieden van materialen en activiteiten die de kinderen aan kunnen en uitdagend zijn. Daarnaast kan de leerkracht spelsituaties creëren die uitnodigen tot samenspel in kleine groepjes om zo de onderlinge interacties te bevorderen. De leerkracht kan de kinderen leren samen spelen en kan voordoen.

Vervolgens beschrijft ook Caminada zesbelangrijk aandachtspunten voor de inrichting van de speelplaats.

De speelplaats:

- Is beschreven in het schoolplan.
- Stimuleert een brede ontwikkeling.
- Biedt gevarieerde speelmogelijkheden.
- Likt uit tot betrokken spel.
- Likt uit tot samenspel.
- Is fysiek en psychisch een veilige plek.

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek over buitenspeelgedrag kan ik concluderen dat de inrichting van het schoolplein en de rol van de leerkracht belangrijke factoren zijn voor het speelgedrag van alle kinderen en in het bijzonder voor de zorgleerlingen op een school.

Mijns inzien is door verschillende deskundige al voldoende in kaart gebracht welke voorwaarden nodig zijn om kinderen op een veilige manier te stimuleren tot gevarieerd, ontspannen en sociaal spel in de pauze. Voor kinderen met een motorische beperking zijn verschillende differentiaties in kaart gebracht waardoor deze kinderen mee kunnen doen aan het spelen op het schoolplein.

Toch kom ik de genoemde differentiaties nog onvoldoende tegen in de praktijk. Scholen hebben vooral hun prioriteit liggen in de differentiatie in het klaslokaal en veel minder op het schoolplein.

Het is ten eerste belangrijk dat scholen geïnformeerd worden over de mogelijkheden om het schoolplein aantrekkelijker en veiliger en socialer te maken. Ten tweede wil ik scholen informeren over de ontwikkelingsfase van kinderen ten aanzien van het schoolpleinvaardigheden. Ten slotte is het belangrijk om te weten welke schoolpleinvaardigheden kinderen belangrijk vinden om uit te kunnen voeren.

Verder ben ik van mening dat de kinderen zelf aan kunnen geven met behulp van oplossingsgerichte gesprekken, wat zij nodig hebben om te komen tot een fijn pauzemoment waarin zij gevarieerd kunnen bewegen en spelen.

2.5 Oplossingsgericht werken.

Cauffman en Van Dijk (2009) hebben in hun “Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs”, een zevenstappen dans beschreven om te komen tot oplossingen. Een praktische benaderingswijze, deze toolkit maakt de problemen niet ingewikkelder maar juist simpeler, korter en krachtiger. De oplossingsgerichte grondhouding bestaat uit de volgende regels:

- Als iets niet werkt, leer je ervan en doe iets anders.
- Als iets werkt, doe je er meer van.
- Als iets blijkt te werken, leer het(van/aan) iemand anders.

De dans zoals beschreven is spreekt over de onderwijstango, een dans waarmee je samen met de ander naar oplossingen danst. Er zijn zeven stappen die je op een haast eindeloze manier kunt combineren

Zevenstappendans:

1. Contact Leggen. De tijd nemen om contact te leggen, “het sociale ijs te breken”.

2. Context verkennen. Omgevingsfactoren beïnvloeden en de perceptie, we zien wat we geloven.
3. Doelen stellen. Doelen van het kind zelf. Nuttige doelen die realiseerbaar zijn, realistisch, praktisch, observeerbaar en van klein naar groot opgebouwd.
4. Sterke punten markeren en krachtbronnen aanboren.
5. Complimenten geven.
6. Differentiatiemogelijkheden aanreiken. Schaalvragen is een manier om een meer gedifferentieerde zienswijze aan te reiken.
7. Je op de toekomst oriënteren. De toekomstgerichtheid te ontlokken door de mirakelvraag die bedacht is door Shazer(1988). Het is een nieuwe manier om naar een probleem te kijken.

Daarnaast hanteren Cauffman en Van Dijk (2009) de Flowchart. Een instrument in de vorm van een stroomdiagram dat de kortste en de efficiëntste weg wijst naar de aangewezen interventies. Dit stroomdiagram is verweven met de zeven stappendans.

Belangrijk is de eerste vraag van dit stroomdiagram. Heb je te maken met een probleem of een beperking? De betekenis van een beperking is dat er geen oplossing denkbaar is. De toestand is zoals die is. De gevolgen die voortkomen uit de beperking kunnen een probleem opleveren en daar kan je een oplossing voor zoeken. De betekenis van een probleem is dat er een oplossing voor denkbaar is, misschien moeilijk uitvoerbaar maar wel voorstelbaar.

Dit laatste gegeven is een belangrijk uitgangspunt voor het actieonderzoek dat ik verder vorm ga geven. Zeker omdat cluster 3 leerlingen te maken hebben met een beperking.

Berg (2002) beschrijft de oplossingsgerichte gesprekstechnieken die je bij kinderen kunt toepassen. Richt je op de toekomst en leg niet de nadruk op wat er is gebeurd. Leg de focus op wat je wilt bereiken. Zij gelooft dat alle kinderen nieuwe uitdagingen willen aangaan, bij de groep willen horen en willen dat hun ouders en andere volwassenen trots op hen kunnen zijn.

3 Onderzoeksmethodologie

3.1 Ethiek, Validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie

Om tegemoet te komen aan de ethiek ben ik in dit onderzoek uitgegaan van de ethische uitgangspunten die opgesteld zijn door Boerman (2008). Bij de uitwerking van dit onderzoek staan vijf principes centraal om te komen tot een ethisch verantwoord onderzoek.

1. Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog. Alle gegevens die in het onderzoek zijn verwerkt zijn gebaseerd op eerlijke en heldere resultaten vanuit onderzoek verkregen.
2. Zorgvuldigheid en nalatigheid. De onderzoeksgroep is vooraf geïnformeerd met een toestemmingsbrief. Ouders hebben individueel toestemming gegeven om hun kind mee te laten werken aan het onderzoek (bijlage II). De directies, internbegeleiders en leerkrachten van de scholen hebben toestemming gegeven om het onderzoek op hun school te laten plaats vinden (Bijlage I). De resultaten van het onderzoek zijn gebaseerd op eerlijke transparante gegevens. Vervolgens zijn de resultaten met ouders en internbegeleiders en leerkrachten besproken. De namen die in het onderzoek worden gebruikt zijn fictief.
3. Volledigheid en selectiviteit. Gedurende het onderzoek zijn geen gegevens achtergehouden. De zaken zijn beschreven zoals ze daadwerkelijk zijn.
4. Concurrentie en collegialiteit. Gedurende dit onderzoek is samengewerkt met andere studenten en een begeleider van de Fontys die een bijdrage hebben geleverd aan de uitwerking van dit onderzoek.
5. Publiceren, auteurschap en geheimhouding. De resultaten van het onderzoek zijn geschikt om gedeeld te worden met het onderwijsveld. De resultaten kunnen een mooie aanvulling zijn op de ontwikkeling van het passende onderwijs in Nederland.

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van meerdere bronnen. In het theoretische gedeelte zijn de meningen van verschillende onderzoekers opgenomen en met elkaar vergeleken. Er zijn verschillende methoden gebruikt om de onderzoeksgegevens te verkrijgen en in het onderzoek zijn zowel kinderen, ouders als leerkrachten betrokken.

3.2 Onderzoeksgroep

In dit onderzoek staan tien kinderen die ik begeleid als ambulant begeleider van cluster 3 centraal. De mate van de beperkingen is bij deze onderzoeksgroep verschillend. Hun medische indicaties worden niet genoemd vanwege de privacy. Motorische onhandigheid, wisselende alertheid en vermoeidheid speelt bij de meeste kinderen wel een beperkende rol tijdens het buitenspel. Bij een aantal kinderen is

ook sprake van comorbiditeit. Naast de motorische beperkingen hebben een aantal kinderen sociaal-emotionele hulpvragen.

Naast de groep kinderen zijn ook de leerkrachten en ouders van deze kinderen betrokken in het onderzoek. Alle gegevens vanuit deze drie onderzoeksgroepen zijn in het onderzoek verwerkt. Voor drie leerlingen heb ik een handelingsplan opgesteld en 1 leerling heb ik tijdens de interventieperiode gevolgd voor dit onderzoek.

3.3 Onderzoeksmethode

De focus van dit onderzoek is gericht op het verbeteren van de praktijk van een motorisch begeleider in het reguliere onderwijs.

Dit onderzoek is een actieonderzoek (Harinck, 2007, Kallenberg, 2007). Het actieonderzoek richt op een veranderingsproces ten aanzien van het eigen handelen. Dit onderzoek is gericht op de beleving en verbetering van het buitenspelgedrag van motorisch beperkte kinderen op een reguliere school. Met dit onderzoek is het bewerkstelligen van een verbetering het grootste doel. Vanuit een nulmeting kwam ik tot een aantal interventies. Voor dit onderzoek betekent dit dat een start gemaakt is met het vaststellen van het niveau van de beleving ten aanzien van het buitenspelmoment tijdens de pauze. Vanuit dit meetpunt heb ik plannen gemaakt samen met het kind en leerkracht en vervolgens uitgevoerd tijdens de interventie. Tenslotte is een eindmeting uitgevoerd om het resultaat van het onderzoek in kaart te kunnen brengen en nieuwe actiepunten en verbeterpunten te kunnen beschrijven. Er is in dit onderzoek sprake van een cyclisch proces.

3.4 Onderzoeksinstrumenten

Voor het meten van de beginsituatie werden verschillende instrumenten gebruikt. Bij de kinderen is een individuele competentie vragenlijst afgenomen, “Hoe ik vind dat ik het doe, op het schoolplein?” met aanvullend een oplossingsgericht gesprek met als doel te komen tot verbeteringen ten aanzien van het speelgedrag. Voor het meten van de beleving van ouders en leerkrachten is een enquête uitgevoerd met behulp van een vragenlijst met schaalvragen. Het buitenspel van de kinderen is vooraf geobserveerd via “timesampling”⁴(Hagen, 2008).

Meetinstrumenten:

- **Hoe ik vind dat ik het doe?**

Voor het meten van de beleving over het buitenspelen bij de cluster 3 kinderen is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een vragenlijst over het gevoel van motorische competentie. De vragenlijst met de titel “Hoe ik vind dat ik het doe op het schoolplein?”, is een vragenlijst waarbij kinderen aan kunnen geven hoe tevreden dat zij zijn over hun motorische activiteiten en hoe belangrijk zij dit vinden. Deze lijst is

⁴ Observatie methode waarbij elke minuut zichtbaar gedrag wordt gescoord.

speciaal ontwikkeld voor kinderen met DCD, Van Rossum en Vermeer (2000) en van Veerman ea. (2004). (bijlage III)

- **Oplossingsgericht gespreksvoering**

Naar aanleiding van de ingevulde motorische competentielijst heeft ieder kind aan kunnen geven welke buitenspelactiviteiten hij of zij in de pauze wil verbeteren. Via een oplossingsgerichte gesprekstechniek is gezocht naar een individuele oplossing. (bijlage III)

Deze oplossingen bestaan uit verschillende acties die verder in het onderzoek worden beschreven.

- **Vragenlijst leerkrachten**

Voor de leerkrachten is gebruik gemaakt van een schriftelijke enquête. De leerkrachten hebben een vragenlijst toegestuurd gekregen via de e-mail. Met deze enquête is onderzocht of de leerkrachten een beeld hebben van hoe de individuele kinderen het buitenspelmoment ervaren. Daarnaast kan door de enquête in kaart gebracht worden welke aanpassingen er mogelijk zijn binnen de school voor de individuele kinderen. (bijlage IV)

- **Vragenlijst Ouders**

Voor de ouders is ook gebruik gemaakt van een schriftelijke enquête. De ouders hebben een vragenlijst toegestuurd gekregen via de e-mail. Het doel van deze enquête is om in kaart te brengen hoe ouders denken over de tevredenheid van hun eigen kind ten aanzien van het buitenspelen op school. Ook is aan ouders gevraagd welke mogelijke alternatieven zij voor hun kind zouden willen. (Bijlage V)

.In beide enquêtes is gebruik gemaakt van verschillende soorten vragen.

- Schaalvragen
- Open vragen, om aan te kunnen sluiten bij de oplossingen die ouders en leerkrachten aandragen.

- **Timesampling**

Met behulp van een observatie schema zijn de activiteiten van de kinderen gedurende 10 minuten gevolgd tijdens het pauzemoment. Daarbij is gelet of de kinderen alleen of samen aan het spelen waren en of de kinderen actief of niet actief aan het spelen waren tijdens de pauze.

- **Tussenmeting en eindmeting**

Voor de evaluatie en eindmeting van dit onderzoek is er bij één kind na afloop van de pauze gebruik gemaakt van een evaluatieformulier met een schaalvraag eraan gekoppeld. (bijlage X)

3.5 Tijdsschema van het onderzoek

instrument	doel	Betrokkenen	datum
literatuurstudie	Wat is beschreven in de literatuur op het gebied van buitenspel op het schoolplein.	Onderzoeker	Vanaf augustus 2010
logboek	Mijn eigen leerproces in kaart brengen	Onderzoeker	December-april 2011
Toestemmingsbrief (bijlage I en II)	Toestemming vragen voor deelname aan het onderzoek	Scholen en ouders	December 2011
Competentielijst Hoe ik vind dat ik buiten speel? (bijlage III)	Beginsituatie en verbeteringen van de kinderen in kaart brengen.	Kinderen, ouders en leerkrachten.	Februari 2011
Vragenlijst ouders (bijlage IV)	Beginsituatie vastleggen	Ouders	Februari 2011
Vragenlijst leerkrachten (bijlage V)	Beginsituatie vastleggen	Leerkrachten	Februari 2011
Data verwerking (bijlage VI) Interventie periode.	Werken aan de doelstellingen van de kinderen en uitwerken van motorische begeleidingsplannen. (bijlage IX)	Kinderen, leerkrachten, ouders	Maart- april 2011
Eindevaluatie	Evaluatie van de doelstellingen met schaalvragen bij de voorafgestelde doelstellingen (bijlage X)	1 kind	April 2011

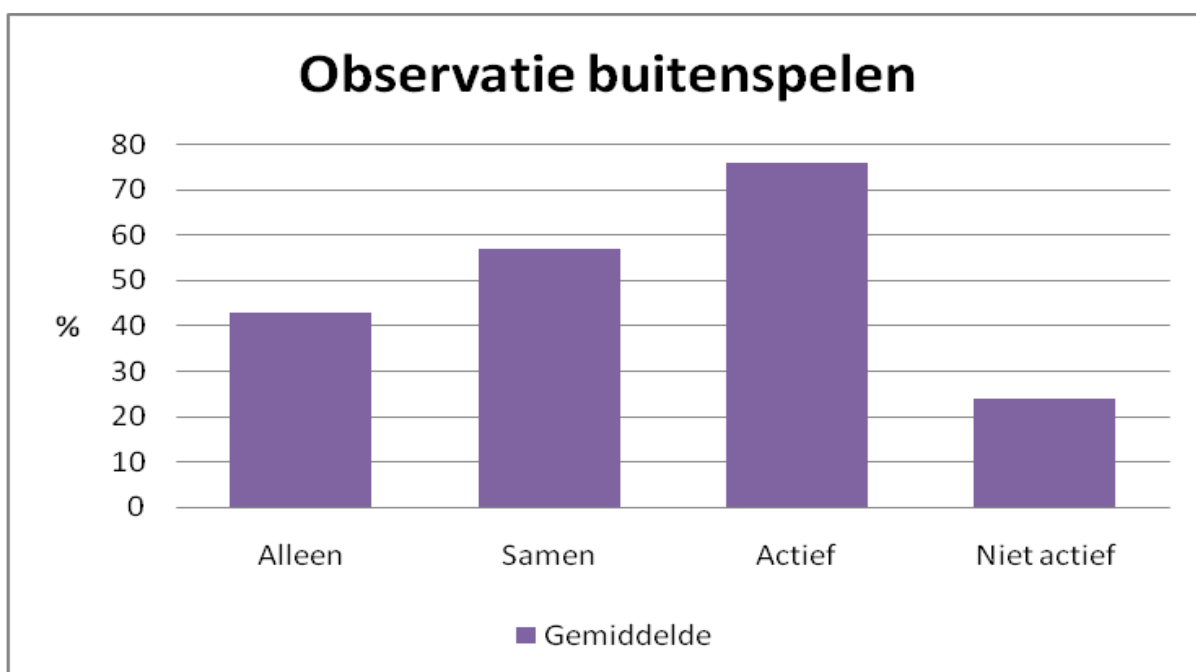
4 Data verzameling

In dit hoofdstuk worden de gegevens die met behulp van de observaties, competentievragenlijsten, enquêtes van leerkrachten en enquêtes van ouders zijn verkregen gepresenteerd. In bijlage VI en VII zijn de verzamelde gegevens terug te vinden.

4.1 Observaties speelplein gedrag

De tien kinderen die hebben meegewerkt aan dit onderzoek zijn geobserveerd met een timesampling aanpak, (Hagen, 2008). Iedere minuut van de pauze is genoteerd of de kinderen alleen of samen de speeltijd doorbrengen. Vervolgens is genoteerd of de kinderen actief of niet actief de speeltijd doorbrengen. Daarbij zijn bijzonderheden van het speelplaatsgedrag genoteerd.

In onderstaande grafiek is het resultaat van de observaties af te lezen.

Grafiek 1: Observatie buitenspelen

Gemiddeld zijn de kinderen 43% van de tijd alleen tijdens het pauzemoment en 57% van de tijd zijn de kinderen samen aan het spelen met andere kinderen.

Op het gebied van het actief bezig zijn is kan gesteld worden dat 76% actief is tijdens het pauzemoment en 24% niet actief.

De kwaliteit en intensiteit van het spelen is verschillend bij deze groep kinderen tijdens de observatiemomenten.

Zo speelde een jongen mee met het voetbalspel van de groep zonder een bal aan te raken. Hij bracht de tijd kletsend door met de meisjes die ook deelnamen aan het voetbalspel, ook zonder een bal te raken of zelf maar naar de bal te kijken.

Eén meisje liep samen met een jongen langs de rand van het schoolplein rondjes zonder tot een zichtbaar spel te komen.

Een andere jongen botste en stoeide bijna de gehele pauzetijd terwijl een ander meisje tijdens dezelfde pauze op het plein heel intensief in haar eentje met een tafeltennisbadje een balletje tegen de muur aan het slaan was.

Tijdens 1 observatie speelde een meisje de gehele pauze niet. Zij stond achter een pilaar met de rug naar het schoolplein toe dicht bij de ingang van de school. Slechts eenmaal liep zij naar een van de surveillerende leerkrachten om vervolgens weer achter de pilaar te gaan staan.

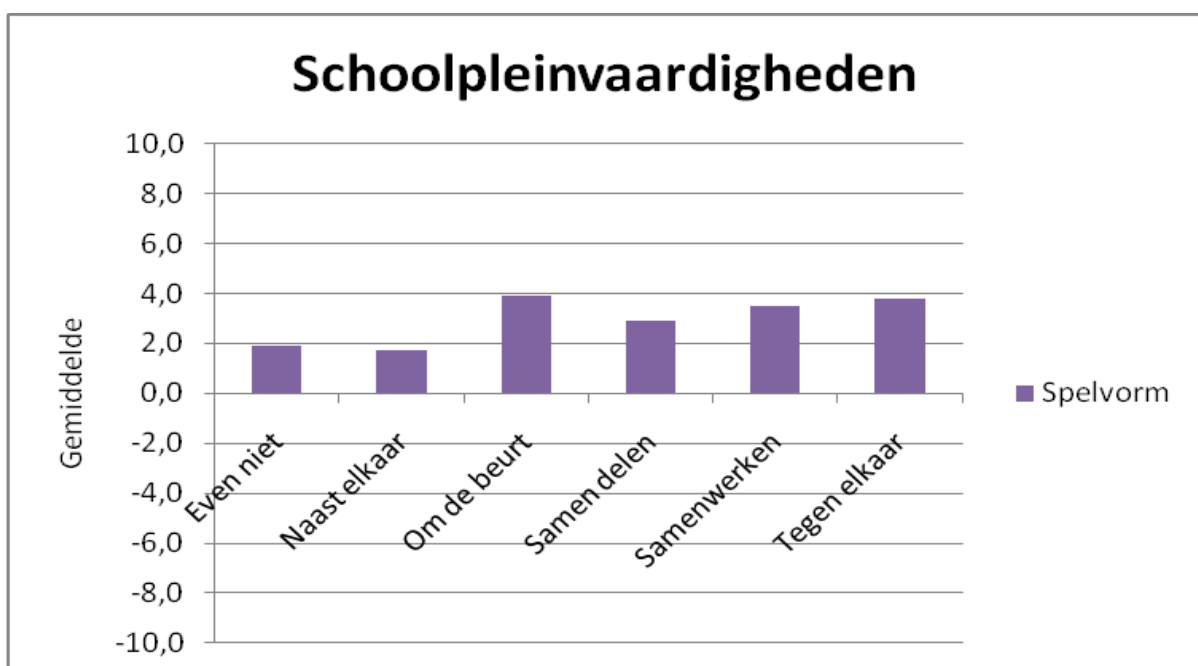
Weer een andere jongen, een moeilijke loper, zocht de veiligheid van een beschutte speelplek op om daar voor een groot gedeelte alleen de pauze met een bal door te brengen. Met het gevolg dat de bal weggrolde en hij hem niet snel genoeg te pakken kon krijgen voordat anderen er met de bal vandoor gingen.

Al met al een heel gevarieerd schoolpleingedrag dat bij deze onderzoeksgroep tijdens de observaties designaleerd zijn.

4.2 Competentievragenlijst kinderen

Hoe ik vind dat ik speel op het plein? Dat is de titel van de vragenlijst motorische competentie die bij deelnemende kinderen van het onderzoek is afgenomen.

Bij het eerste onderdeel van de vragenlijst hebben de kinderen individueel aangegeven hoe goed zij vinden dat zij bepaalde schoolpleinvaardigheden kunnen uitvoeren tijdens de pauzetijd.

Grafiek 2: Schoolpleinvaardigheden

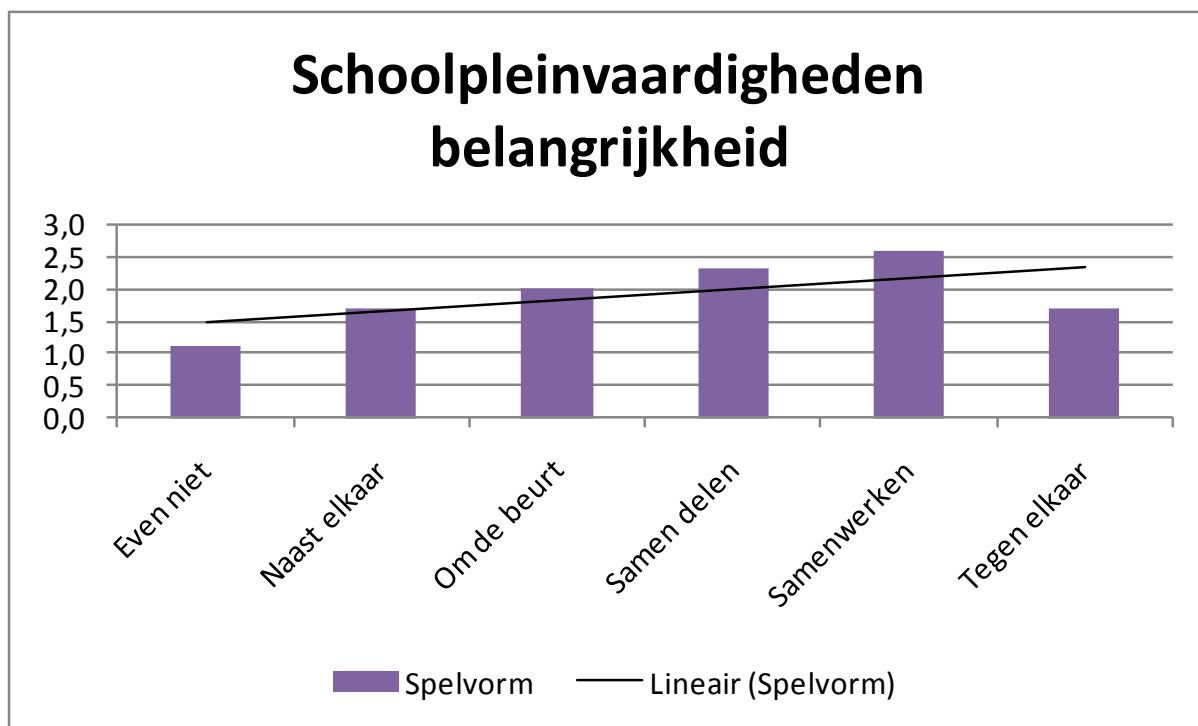
Grafiek 2 laat zien dat de kinderen hun schoolpleinvaardigheden gemiddeld niet hoog waarderen. Gemiddeld komen de kinderen wel positief uit. Zij scoren gemiddeld boven de 0. Zij konden bij een positieve beleving maximaal een score halen van 10 en bij een negatieve beleving een score van -10. De grafiek laat eveneens zien dat de kinderen bij “om de beurt spelen” vinden dat ze dit goed kunnen. Dit zijn spelen waarbij de kinderen eerlijk kunnen spelen, op hun beurt moeten wachten en alleen een activiteit kunnen uitvoeren, zoals van de glijbaan gaan, schommelen of klimmen op het klimrek.

De “naast elkaar spelen” waarbij de kinderen zichzelf kunnen uitdagen worden als minder goed ervaren. Veel van deze vaardigheden worden door de kinderen nooit uitgevoerd op het schoolplein. Deze groep schoolpleinvaardigheden zoals, alleen spelen met een bal, stelten lopen, touwtje springen, doen een groot beroep op de motorische vaardigheden van de kinderen.

Ook de “samen delen spelen” worden ervaren als activiteiten die de kinderen zelf niet goed kunnen uitvoeren. Bij deze activiteiten zoals tafeltennissen, overgooien met een bal en tennissen, speelt motorisch vaardig zijn ook een grote rol bij de uitvoering.

Bij het tweede onderdeel van de competentielijst is aan de kinderen gevraagd hoe belangrijk dat zij het vinden om de verschillende schoolpleinvaardigheden uit te kunnen voeren op het schoolplein.

In grafiek 3 is af te lezen hoe belangrijk dat zij de verschillende vaardigheden beoordelen. De kinderen konden een score geven van 0 tot 3. Van niet belangrijk tot heel belangrijk.

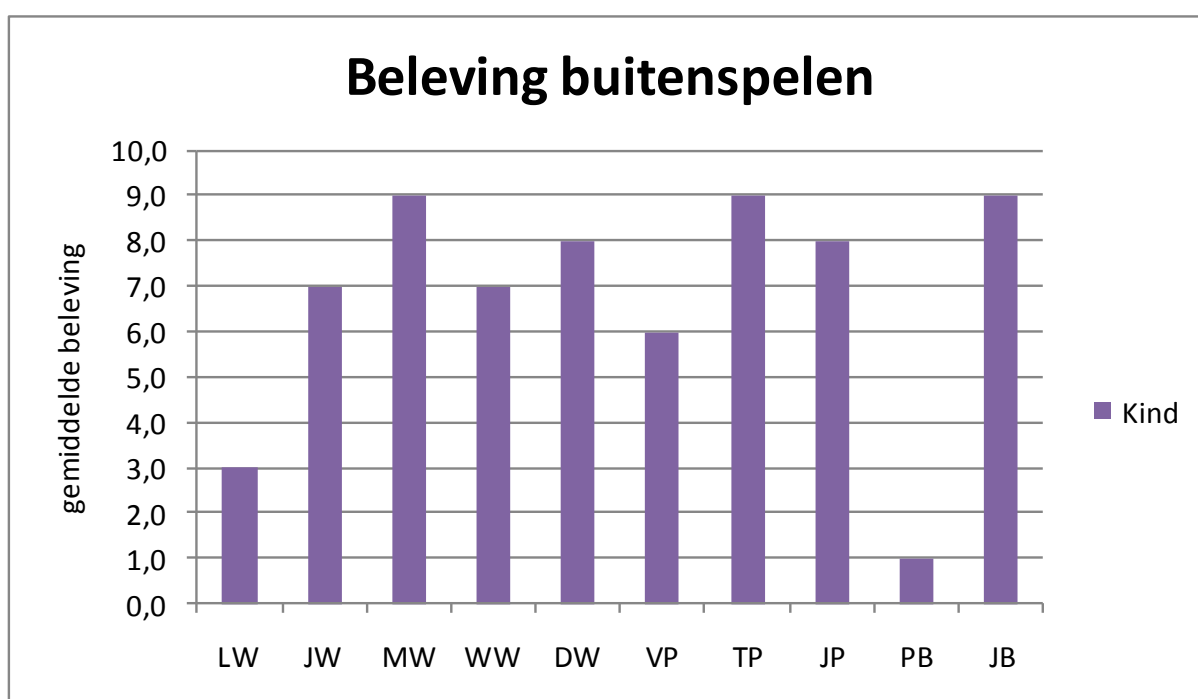

Grafiek 3: Schoolpleinvaardigheden belangrijkheid

De vaardigheden lopen van eenvoudig naar meer complexer op het gebied van motorische, emotionele, cognitieve en sociale ontwikkeling. De kinderen geven gemiddeld aan, complexere vaardigheden belangrijker te vinden om uit te voeren op het schoolplein dan de minder complexere vaardigheden. Met name de vaardigheid “samenwerken” wordt als belangrijk gevonden. De vaardigheid tegen elkaar spelen waarbij winnen en verliezen een grote rol speelt wordt door deze groep kinderen als minder belangrijk beoordeeld.

Bij het derde onderdeel van de competentie lijsten mochten de kinderen individueel aangeven op een schaal van 0 tot en met 10 wat voor punt zij geven aan het buitenspelen tijdens het pauzemoment.

In grafiek 4 staan de scores die de kinderen aan het pauzemoment geven op een rij.

Grafiek 4: Beleving buitenspelen kind

De gemiddelde beleving loopt van een 1 tot en met een 9. Een enorm verschil hoe deze groep kinderen het pauzemoment ervaren. Belangrijk voor het onderzoek was de volgende stap van het vraaggesprek waarin de kinderen konden aangeven welke oplossingen zij nodig dachten te hebben om pauze moment te verbeteren, om van de 3 een 6 te maken, van een 6 een 8 of van een 9 een 10. Slechts één kind gaf aan geen enkele verbetering nodig te hebben om het pauzemoment te verbeteren. De andere kinderen kwamen allemaal met een eigen oplossing om het pauzemoment nog leuker en fijner voor zichzelf te maken. Deze oplossingen zijn bijlage VII uitgewerkt.

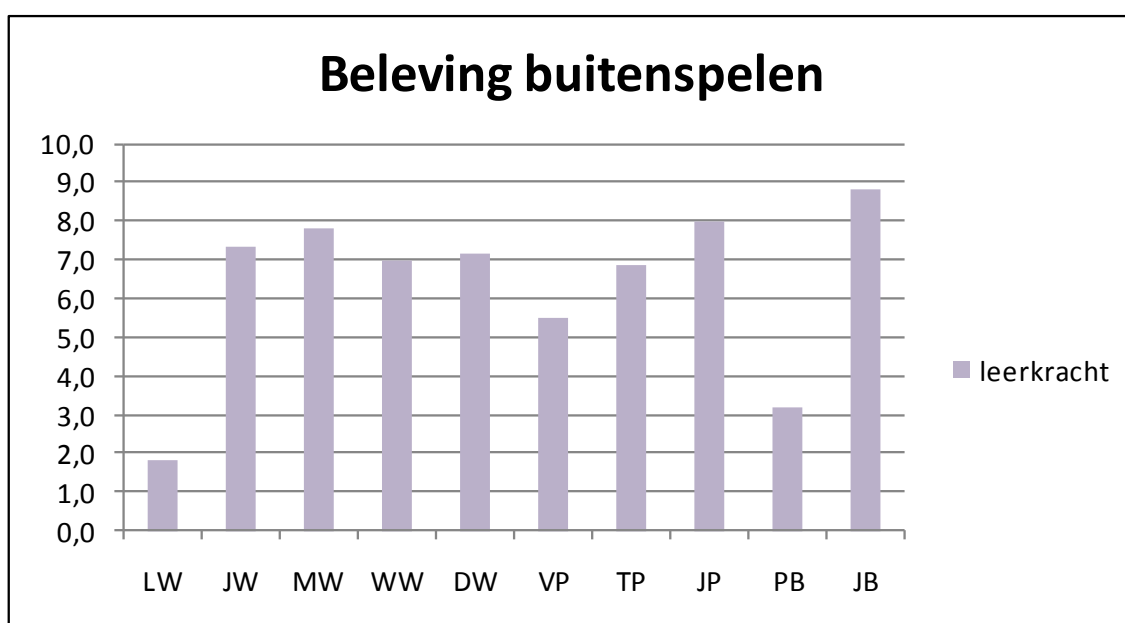
4.3 Enquête leerkrachten

De leerkrachten hebben een enquête ingevuld waarin zij hun beleving ten aanzien van het schoolplein moment van de individuele kinderen met behulp van

schaalvragen hebben aangegeven. Opvallend waren de opmerkingen van een aantal leerkrachten die moeite hadden om het pauzemoment voor de individuele kinderen te beoordelen omdat zij zelf niet vaak buiten zijn tijdens de pauze. De leerkrachten gaven de volgende verwachtingen en opmerkingen aan die volgens hen horen bij de motorisch minder vaardige kinderen uit hun groep:

- Drukte op het plein is soms te groot. Motorisch minder vaardige kinderen kunnen minder snel anderen ontwijken, waardoor botsingen kunnen ontstaan met allerlei gevolgen zoals letsel of ruzies
- Motorische beperkingen zitten de kinderen niet altijd in de weg.
- Zij kunnen compenseren door sociaal vaardig te zijn.
- Bij bijkomende problemen als bijvoorbeeld autisme en ADHD zijn conflicten moeilijk te voorkomen.
- Vaak te laat buiten door minder mobiliteit.
- Vaak te laat voor het uitzoeken van spelmateriaal.
- Doel moet zijn ontspannen en hoofd leeg maken.
- Het helpt als de kinderen zelf aan kunnen geven wat zij wel en niet kunnen aan de anderen in de groep.
- Deze kinderen moeten niet de hele pauze gebruiken om een koekje te eten of hun beker leeg te drinken.
- Deze kinderen zoeken de veiligheid van het plein op.

In grafiek 5 staan de gemiddelde scores die leerkrachten gaven aan het buitenspelen van de kinderen uit de onderzoeksgroep.

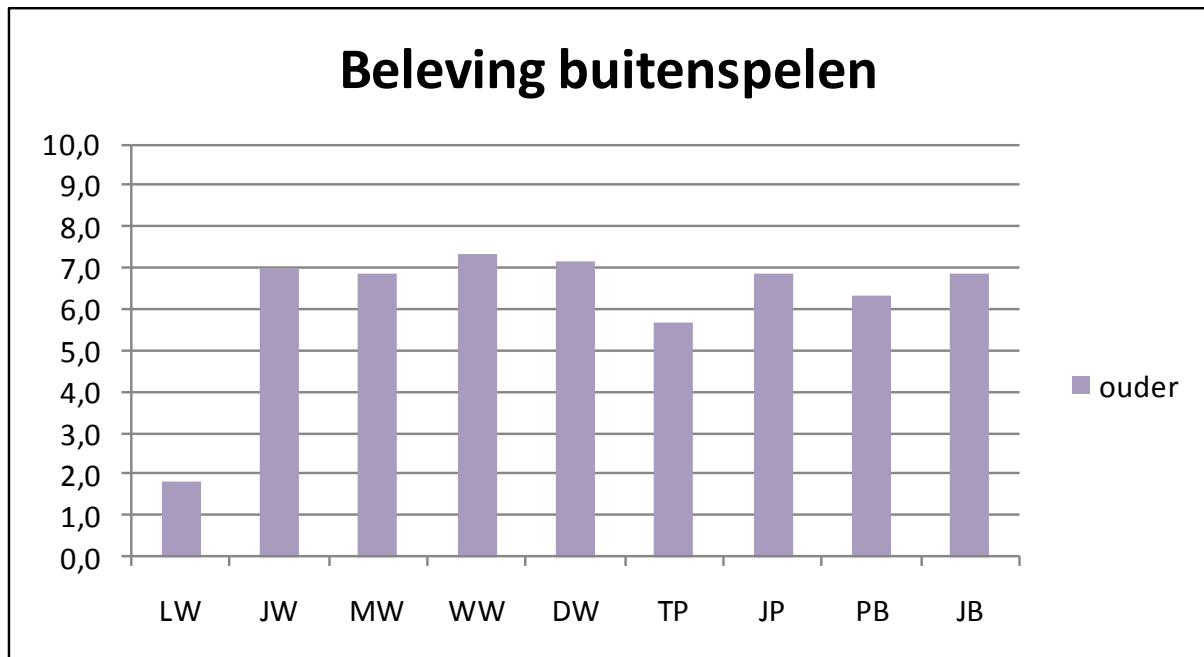

Grafiek 5: Beleving buitenspelen leerkracht

4.4 Enquête ouders

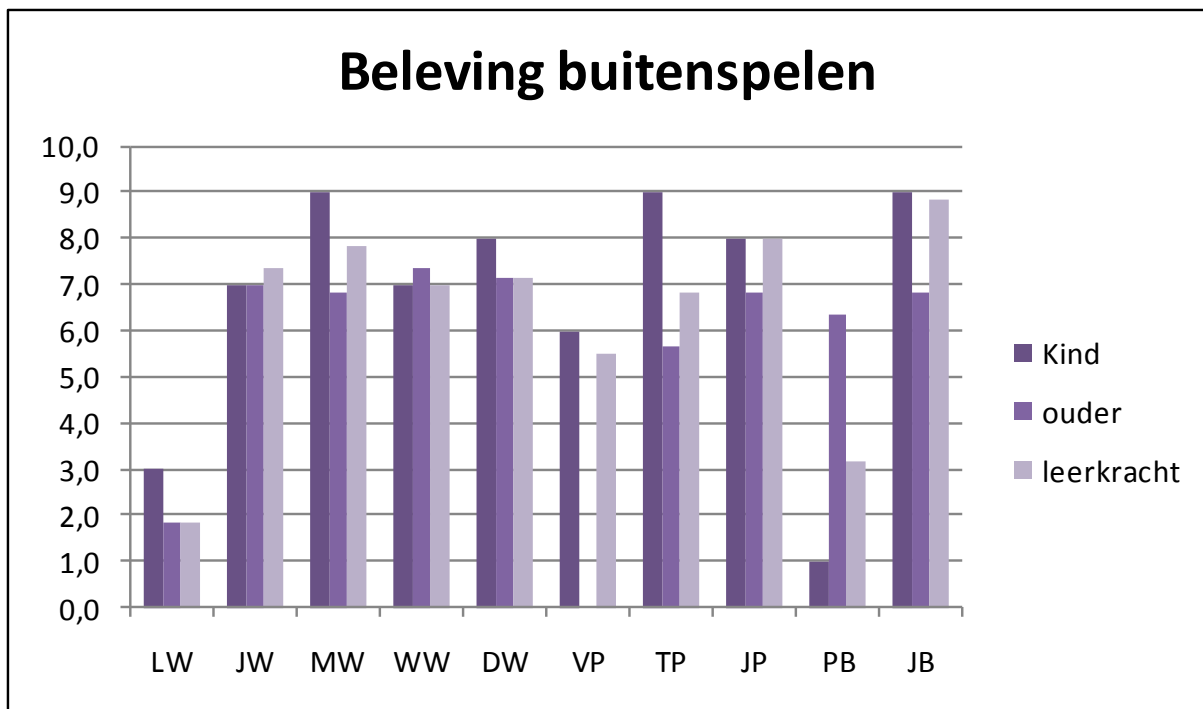
De ouders hebben ook een enquête ingevuld waarin zij hun beleving ten aanzien van het schoolplein moment van hun kind met behulp van schaalvragen hebben aangegeven. De ouders gaven de volgende verwachtingen en opmerkingen aan voor hun motorisch minder vaardige kind:

- Tijdens de pauze voldoende kunnen “opladen”, om tijdens het vervolg in de klas zich weer te kunnen concentreren.
- Even alle onrust wegnemen.
- Kunnen ontspannen tijdens de pauze.
- Kinderen moeten even kunnen uitwaaien
- Sociale contact met andere kinderen.
- Dat er leerkrachten zijn met kennis van EHBO.
- Dat de speeltoestellen veilig zijn.
- Dat er ook ruimtes zijn waar kinderen naast elkaar kunnen spelen.
- Hoofd leeg maken.
- Even spelen en kind kunnen zijn.

Grafiek 5: Beleving buitenspelen ouder

Grafiek 6 geeft de gemiddelde beleving van de ouders weer ten aanzien van het buitenspelen van hun kind. Er is 1 ouder heeft de lijst niet ingevuld.

Grafiek 6: Beleving buitenspelen

In grafiek 7 zijn de belevingen van de kinderen, de ouders en de leerkrachten bij elkaar gezet.

Opvallend is dat 2 van de 10 kinderen een mindere belevingsscore hebben gegeven dan hun ouders en leerkrachten. 8 Kinderen hebben dus een hogere score gegeven aan het pauzemoment dan hun ouders en leerkrachten.

De leerkrachten geven een gelijke of hogere belevingsscore aan dan de ouders. Er is echter 1 uitzondering waarbij de leerkracht een lagere score heeft gegeven dan de ouder.

Veel ouders en leerkrachten hebben aangegeven weinig zicht te hebben op het buitenspelen van de kinderen omdat ze er niet bij aanwezig zijn. Zowel de ouders als de leerkrachten vonden dit moeilijk om aan te geven.

De kinderen, hun leerkrachten en ouders hebben concrete oplossingen aangedragen om het spelen op het plein te kunnen verbeteren, in bijlage VII staan deze in een overzicht uitgewerkt.

4.5 Interventie

Beleving bij de start.	Week 1	Week 2	Week 3	Week 4	Week 5	Week 6
3	8,5	8	8-	9,5	8	10+
Fijnste gedachte van het buitenspelen	Dat er veel kinderen met mij spelen.	Ik kon goed meespelen met het spel.	Er deden meer meisjes mee met het spel.	Ik kon een ander kind tikken.	Er deden veel kinderen mee met het spel.	Een bekend spel met een nieuwe uitdaging was leuk om te doen.

Tabel 1: Resultaten van de evaluatie na het begeleidend buitenspelen van LW

Na ieder begeleid pauzemoment is dat moment geëvalueerd met LW. Hierbij is gebruik gemaakt van een vast evaluatie instrument. In tabel 1 is zichtbaar welke belevingscore LW aan de speelmomenten heeft gegeven gedurende 6 weken.

Kinderen	Belevingscore voor het onderzoek	Belevingscore na 6 weken interventie
LW	3	8,5
VP	1	10
PB	6	9

Tabel 2: Belevingscore na 6 weken interventie

In tabel 2 staan de belevingscore van voor en onderzoek en van na het onderzoek naast elkaar voor de vergelijking. Bij alle drie de kinderen is de beleving, het plezier tijdens de pauze op het schoolplein omhoog gegaan.

5 Data interpretatie

In dit hoofdstuk worden de antwoorden op de gestelde onderzoeksvragen gegeven. Door het actieonderzoek kan ik antwoorden geven op de voorafgestelde vragen.

Het gaat om de volgende vragen die in de verschillende paragrafen worden uiteengezet:

- Hoe beleven motorisch minder vaardige kinderen, hun leerkrachten en ouders het buitenspelen op de basisschool?
- Welke passende oplossingen kunnen deze kinderen, hun ouders en leerkrachten bedenken om het spelen op het plein te verbeteren?

5.1 Hoe beleven motorisch minder vaardige kinderen het buitenspelen?

De beleving van de groep kinderen die ik heb onderzocht ten aanzien van het buitenspelen loopt uiteen. Er is 1 kind dat het pauzemoment een 1 geeft terwijl een ander kind de pauze een 9 geeft. Gemiddeld geven de kinderen het pauzemoment een 6,7. Een relatief lage score als je bedenkt dat de pauze voor ieder kind een fijn ontspannen moment moet zijn van de dag. Tijdens de gesprekken met kinderen was het opvallend dat zij bij veel schoolpleinvaardigheden aangeven deze nooit uit te voeren of niet kunnen uit voeren.

Belangrijk vinden zij de “samenwerk spelen”. De spelletjes waarbij ze samen met andere kinderen kunnen spelen op het schoolplein. Tikspelletjes, fantasiEspelletjes, kringspelletjes en balspelen zijn over het algemeen de spelletjes die ze belangrijk vinden om uit te kunnen voeren.

De motoriek wordt bij bijna alle kinderen ervaren als een beperking om met de samenwerk spelletjes goed mee te kunnen spelen met hun leeftijdsgenootjes. Het ene kind geeft aan conditie te missen om het spel vol te houden, de ander geeft aan altijd als eerste getikt te zijn terwijl een andere jongen aangeeft altijd de tikker te moeten zijn. Hierdoor heeft hij zelfs het gevoel dat anderen hem hierdoor plagen. Het vangen van een bal op een druk schoolplein valt ook niet mee. Het ontbreken van voldoende materialen wordt door de kinderen als nadeel ervaren.

Opvallend vond ik dat twee kinderen heel duidelijk aangaven niet toe te komen aan spelen op het plein. Deze twee kinderen zijn moeilijke lopers waardoor ze zich moeilijker kunnen bewegen op het schoolplein. Zij komen vaak als laatste buiten omdat ze hun fruit nog niet op hebben. Het gevolg hiervan is dat zij te laat zijn voor de spelmaterialen en te laat zijn om aansluiting te vinden bij de spelletjes die al volop gespeeld worden als zij op de speelplaats aankomen.

Een meisje gaf aan het moeilijk te vinden om met haar klasgenootjes aansluiting te vinden. Naast haar motorische beperking die vrij fors is speelt bij haar ook de sociale onhandigheid een grote rol bij het mislukken van het spelen met de andere kinderen.

5.2 Hoe beleven ouders het buitenspelen?

De meeste ouders geven aan dat zij niet veel zicht hebben over hoe het buitenspelen gaat tijdens de pauze op school. Over het algemeen geven zij een lagere waardering aan de pauze dan de kinderen en de leerkrachten. Belangrijk vinden ouders, dat het veilig is op het schoolplein. Dat hun kind zich kan ontspannen en sociale contacten heeft.

5.3 Hoe beleven leerkrachten het buitenspelen?

Opvallend is dat de leerkrachten over het algemeen een hogere waardering geven aan het pauzemoment dan de ouders op een aantal uitzonderingen na. Hun waardering ten opzichte van de waardering van de kinderen is lager.

Daarnaast geven ook een aantal leerkrachten aan niet goed zich te hebben op de pauze omdat zij maar 1 keer per week buitenlopen.

Leerkrachten vinden het over het algemeen belangrijk dat kinderen even lekker kunnen uitwaaien en hun hoofd leeg kunnen maken. De leerkrachten ervaren dat veel motorisch minder vaardige kinderen de veilige plaatsen opzoeken op het plein. Een ander belangrijk gegeven is de sociale en emotionele ontwikkeling van het kind. Een sociaal kind kan heel veel compenseren waardoor het minder hinder heeft van de motorische beperking. Andersom is het voor kinderen die minder sterk zijn op sociaal en emotioneel vlak een extra moeilijkheid om zich te handhaven tijdens de pauze.

5.4 Welke passende oplossingen geven de kinderen hun ouders en de leerkrachten?

De oplossingen die de kinderen, hun ouders en leerkrachten hebben aangegeven zijn op maat. Voor elk kind een oplossing passend bij de problematiek waar het kind mee te maken heeft.

De oplossingen die de kinderen geven voor hun problemen hebben te maken duidelijke afspraken en regels over de spelletjes die op het schoolplein gespeeld worden. De meeste kinderen willen problemen zelf oplossen maar geven aan dat ze hierbij ook hulp van de leerkracht kunnen gebruiken. Zij ervaren vaak dat spelletjes niet eerlijk gaan en dat zij daar vaak nadeel van ondervinden. Het gevolg hiervan is dat ze afhaken, niet meer meedoen met een spelletje of aan de kant gaan kijken naar de anderen.

Duidelijke structuur, goede afspraken, meer tijd, even een pauze inbouwen en wat meer materialen om te spelen geven de kinderen als belangrijkste oplossing aan om het buitenspelen aangenamer te maken. Daarnaast geven een aantal kinderen aan motorisch vaardiger te willen worden in tikspelletjes en balspelletjes om zo beter mee te kunnen doen met de anderen.

De nadruk die ouders aandragen liggen ook in de lijn van de oplossingen die de kinderen geven. In het bijzonder voldoende speelmaterialen en de gelegenheid om met andere kinderen te spelen.

Meer tijd om buiten te spelen, meer materialen, en aandacht voor de sociale vaardigheden die kinderen nodig hebben op het schoolplein zijn de belangrijkste oplossingen die de leerkrachten aandragen. Veel leerkrachten geven aan dat er geen oplossingen nodig zijn tijdens het buitenspelen. Zij geven aan dat de problemen zich niet voordoen op het schoolplein. De kinderen geven duidelijk aan nog wel behoefte te hebben om het pauzemoment te verbeteren. Een duidelijk verschil in beleving.

5.5 Resultaten van de doorgevoerde oplossingen bij drie leerlingen tijdens de interventie

Tijdens alle voortgangsgesprekken van de kinderen die hebben meegewerkt zijn de oplossingen die de kinderen hebben aangegeven omtrent de pauze besproken. De oplossingen van de leerkrachten en ouders zijn meegenomen in de bespreking.

Bij drie kinderen is naar aanleiding van dit onderzoek een speciaal motorisch handelingsplan opgesteld voor het buitenspelen. Deze zijn terug te vinden in bijlage IX.

Voor PB is voorafgaand aan de pauze tijdens de interventie een rustmoment georganiseerd door school waarbij zij met haar rugzakondersteuner haar fruit in een rustige ruimte kan eten. Hierdoor is zij sneller buiten en hoeft niet haar fruit op het schoolplein te eten. Haar beleving voor het buitenspelen is van een 1 naar een 10 gegaan omdat PB nu tijd had om met haar clubje te kunnen spelen. In plaats van een bankje te plaatsen waar zij tijdens de pauze kan zitten, (een interventie die wij als begeleiders eerder hebben ingezet) speelt ze op het plein. Het spel is nog niet zo gevarieerd maar dat zal in kleinere groepjes tijdens de gymlessen of MRT sessies de komende periode gestimuleerd gaan worden.

Voor VP zijn er voor het buitenspelen duidelijke afspraken gemaakt tijdens de interventie. Hij gaat 5 minuten eerder naar buiten samen met een klasgenootje, heeft vooraf voldoende tijd gehad om zijn fruit te eten. Hij gaat met zijn fiets naar buiten en met zijn bal voorzien van naam naar de voor hem veilige plek op het schoolplein waar ook zijn vriendjes zijn. De kinderen zijn geïnformeerd dat VP een eigen bal heeft die steeds weer aan hem teruggegeven moet worden. De eerste voorwaarden zijn nu in gang gezet om vervolgens in een kleinere setting en tijdens de gymlessen onder andere de spelletjes uit de “Kist van de Keizer” aan te bieden. Dit zijn spelletjes die motorisch minder vaardige kinderen prima kunnen spelen samen met andere kinderen. VP geeft zijn pauzemoment nu een 9!

Voor LW zijn grote aanpassingen met school en ouders afgesproken voor het pauzemoment. Zij is een meisje dat geen aansluiting kon vinden met de andere

kinderen tijdens het buitenspelen. Motorisch kan zij niet met leeftijdgenootjes meedoen en sociaal gezien lukt het niet de juiste afstemming te vinden.

Voor LW is een pauzekaart gemaakt waarop staat wat zij die pauze gaat doen. Op maandag, dinsdag en woensdag mag zij de kleuterleerkrachten gaan helpen met de kleuters. Iedere donderdag wordt er een begeleid spel georganiseerd waaraan LW ook deelneemt. Niet alleen LW heeft hier profijt van maar er doen tevens ook kinderen mee met het begeleide spel die moeilijker aansluiting vinden bij leeftijdgenootjes. Vrijdag is een vermoeide dag voor LW omdat zij die middag ook gym heeft. Op deze dag mag LW binnen blijven en al aan haar fruit gaan beginnen. Het resultaat van deze aanpassingen is dat LW ontspannen en overzichtelijke pauze momenten heeft waarbij zij niet steeds tegen haar beperkingen aanloopt. Dat is bereikt. LW geeft de pauze nu een 8 en tijdens een van de laatste meetmomenten zelfs een 10+

Voor het begeleide spel werden spelletjes aangeboden die voor alle kinderen leuk zijn en beter motorisch goed uitvoerbaar voor LW. Na afloop van iedere sessie werd met haar geëvalueerd volgens de evaluatiekaart.

De fijnste gedachte die LW steeds na het begeleide pauzemoment meenam was de gedachte dat zoveel kinderen met haar mee speelden. Nieuwe uitdagingen gebaseerd op bekende spelletjes werden door LW als positief ervaren. Nieuwe uitdagingen aan gaan is belangrijk. Dat geldt ook voor motorisch minder vaardige kinderen.

5.6 Onderzoeksvraag

Hoe beleven motorisch minder vaardige kinderen het buitenspelen tijdens de pauze op het schoolplein? Wat hebben zij nodig om te komen tot fijn en uitdagend spel?

Op een enkele uitzondering na beleven de kinderen het pauzemoment positiever dan dat hun leerkrachten en ouders dat doen. Kinderen met een beperking weten heel goed welke activiteiten ze uit kunnen voeren op het schoolplein. Opvallend is dat deze groep kinderen een beperkt aantal schoolpleinvvaardigheden uitvoert. De variatie is klein. De oplossingen die de kinderen zelf aanreiken om het pauzemoment te verbeteren zijn heel realistisch en realiseerbaar binnen de school op een enkele uitzondering na. De kinderen geven op de schaalvraag het buitenspelen van een 1 tot een 9 op een schaal van 0 tot 10. De beleving loopt erg uiteen. De sociale handigheid van de individuele kinderen speelt hierbij een grote rol. Als kinderen goed kunnen samenspelen en samenwerken, is de motorische onhandigheid veel minder beperkend dan bij kinderen die meer moeite hebben met de sociale afstemming.

Motorisch minder vaardige kinderen hebben in de eerste plaats begrip en inzicht nodig van hun omgeving. Dit inzicht en begrip krijgt een leerkracht door met de kinderen in gesprek te gaan en de kinderen tijdens het pauzemoment te observeren. Leerkrachten krijgen alleen op deze manier inzicht in de behoeften van een kind.

Op de meeste scholen zijn de eigen leerkrachten vaak maar eens per week op het schoolplein en hebben zij nauwelijks tijd om individuele kinderen te volgen. Niet alle leerkrachten hebben in beeld of een kind vaak samen speelt met anderen en of een kind actief en gevarieerd beweegt op het plein. In gesprek gaan met het kind werkt om erachter te komen hoe het kind het pauzemoment ervaart en om zo tot verbeteringen en mogelijke aanpassingen te komen.

Die verbeteringen en aanpassingen zijn heel divers. Er is niet 1 oplossing die werkt bij alle kinderen. Voor ieder kind is dit anders. De afstemming zal op maat gemaakt moeten worden. Met creativiteit van de begeleider lukt het om het samenspelen te stimuleren op het schoolplein. Met creativiteit lukt het om motorisch minder vaardige kinderen uit te dagen, meer gevarieerd te laten bewegen en succeservaringen op het plein op te doen.

6 Evaluatie

6.1 Het onderzoek

De eerste gedachte die ik van mijn onderzoek meeneem voor mijn praktijk is dat kinderen er altijd bij willen horen. Alleen spelen op een schoolplein vol met andere kinderen is voor de meeste kinderen geen optie. Als je als leerkracht en team merkt dat een kind pauze na de pauze alleen staat of bijna niet buitenkomt vanwege traagheid, treuzelen of niet naar buiten willen dan moet er actie worden ondernomen.

Het heerlijke van die actie is dat je die niet zelf hoeft te bedenken. Kinderen hebben hun hoofd vol met oplossingen. Oplossingen die na even doorvragen ook werken. Waarom werkt het? Nou, het komt vanuit het kind en wie is er nu deskundiger over het kind dan het kind zelf?

Mooi opgeschreven maar er zijn uitzonderingen. Er zijn kinderen die zelf oplossingen bedenken die te hoog gegrepen zijn en niet veel kans hebben om te slagen. Deze kinderen hebben bescherming en sturing nodig door de oplossingen wat aan te passen. Het is dan een kunst om zo dicht mogelijk bij de oplossingen van het kind te blijven en de oplossingen die de ouders en leerkrachten aandragen.

De rol van de leerkracht is belangrijk bij het buitenspelen, zeker bij kwetsbare kinderen. In de praktijk zijn leerkrachten niet elke dag buiten tijdens de pauze. Zij weten daardoor onvoldoende hoe het werkelijk gaat met het buitenspelen van de individuele kinderen. In dit onderzoek wordt bewezen dat Caminada (2005) die aangeeft dat leerkrachten een grote rol kunnen innemen bij het buitenspelen in de pauze gelijk heeft. Niet alleen bij jonge kinderen maar ook bij wat oudere kinderen die op het plein hun weg aan het zoeken zijn. Tijdens dit onderzoek heb ik scholen bezocht waar ervoor gekozen is om met alle leerkrachten naar buiten te gaan om de kinderen te begeleiden.

Veel kinderen geven aan behoefte te hebben aan duidelijke regels en afspraken omdat zij ervaren dat het er niet altijd even eerlijk aan toe gaat.

De leerkracht kan in de klas het buitenspelen voorbereiden door buitenspeelplannetjes te introduceren, het buitenspelen te observeren, te evalueren. Door een buitenspeelkist voor de klas samen te stellen en door gewoon een keer mee te spelen. Allemaal acties die een leerkracht kan inzetten om het buitenspelen voor alle kinderen maar specifiek voor motorisch minder vaardige kinderen te verbeteren. Tijdens de gymlessen en kleine MRT-lessen kunnen schoolpleinvaardigheden worden geoefend. Tijdens de gymlessen kan de leerkracht duidelijke regels en afspraken maken met de kinderen ten aanzien van de spelletjes. Tijdens de MRT-lessen kan er aandacht zijn om het individuele kind vaardiger te maken met bepaalde schoolpleinspelen. Veel kinderen missen de vaardigheid waardoor ze zichzelf motorisch gezien onvoldoende op het schoolplein uitdagen.

De bovengenoemde kennis en bagage die met dit onderzoek zijn opgedaan hebben mijn praktische vaardigheden op het gebied van aanpassingen en afstemming tijdens het buitenspelen enorm versterkt.

Naast kennis en praktische ervaringen heb ik veel bestaande materialen verzameld en in de praktijk uitgetoetst die geschikt zijn om in te zetten bij het buitenspelen.

Daarnaast heb ik een aantal instrumenten kunnen ontwikkelen voor dit onderzoek die ik goed heb kunnen uitproberen. Gedegen literatuuronderzoek en een studiedag bij “Stroes in beweging” hebben mij geholpen om deze instrumenten vorm te kunnen geven. Tijdens de workshop “bewegen op het schoolplein” gegeven door Goedhart (januari 2011), werd bevestigd dat kinderen erbij willen horen en gezien willen worden op het schoolplein. Kinderen moeten beschikken over uitdagende materialen en overzichtelijke zones op het plein, kinderen hebben actieve leerkrachten nodig, er mogen niet al te veel kinderen tegelijkertijd op het plein zijn en er zijn duidelijke regels nodig die veiligheid geven.

De schoolpleinvvaardigheden ontwikkeld door Boot (2010), het oplossingsgericht werken beschreven door Cauffman (2009) en de competentie belevingslijsten van Van Rossum en Vermeer (2000) en van Veerman ea. (2004), heb ik daarvoor als raamwerk genomen en verder ingekleurd en vormgegeven.

Bij het opstellen van de motorische handelingsplannen heb ik de kennis en kunde van de ontwerper van het schoolpleinwiel en de aanpassingen voor het buitenspelen van Schapendonk (2009), als handvat gebruikt.

Bij het ontwerpen van een korte evaluatie van het schoolplein moment heb ik de buitenspeelkaarten uit de Kist van de Keizer van Flexinos gebruikt als leidraad. De evaluatie heb ik aangepast en er een eigen format van gemaakt (bijlage X). De spelletjes die door Flexinos zijn ontwikkeld zijn prima geschikt voor motorisch minder vaardige kinderen maar vooral voor alle kinderen leuk om te spelen.(bijlage VIII)

Ik kan dit onderzoek met veel meer kennis en kunde over het buitenspelgedrag van motorisch minder vaardige kinderen afsluiten.

Gedurende het proces ben ik ook tijdens andere begeleidingstrajecten onderdelen van mijn nieuwe kennis toe gaan passen. Het is een praktisch onderzoek dat ook direct in de praktijk toepasbaar is. Ik krijg al regelmatig vragen van collega's uit het werkveld over het pauzemoment. De school waar 1 keer per week het buitenspelen heb begeleid wil in het volgende schooljaar 2 keer per week het begeleide spel in gaan voeren. Zij merken dat veel kinderen die moeilijk tot spelen komen op het plein steeds deelnemen aan het begeleide spel. Niet alleen de motorisch minder vaardige kinderen maar ook de sociaal minder handige kinderen.

Tijdens de ROZ dag (de regionale onderwijszorgdag), georganiseerd door de organisatie waarvoor ik werk, heb ik tijdens een kleine special over beweging mijn

kennis al veel kunnen delen met het werkveld over het onderwerp buitenspelen op het schoolplein.

Zowel voor mijn eigen werk in dagelijkse praktijk, als voor de expertise binnen team is mijn nieuwe opgedane kennis van enorme meerwaarde.

Het gevoel van “speel ik mee”? Naar, “ik speel mee”? Is zeker gelukt, zowel voor het kind als voor de begeleider.

Als kennis verzamelaar is het mooi om te ervaren dat ik nu mijn eigen kennis kan delen. Kennis die ik vanuit de theorie en praktijk vorm heb kunnen geven. Tijdens het onderzoek heb ik veel steun gehad van mijn aanpak als snelle beslisser. Voor dit onderzoek heb ik heel wat keuzes moeten maken en bezinningsmomenten moeten inlassen om weer verder het traject in te kunnen gaan. Het was een mooie ervaring om praktisch en creatief met het buitenspelen aan de slag te gaan waarbij ik mijn competenties die passen bij een motorisch begeleider verder heb kunnen ontwikkelen.

6.2 Hoe nu verder?

Ik blijf het buitenspelen van de doelgroep waarmee ik werk volgen. Het lijkt me een mooie uitdaging om kinderen die met complexere problematiek te maken hebben nog zelfstandiger het pauzemoment door te laten brengen. In dit onderzoek zijn deze kinderen nog wat afhankelijk van de leerkracht. Een mooi aandachtspunt voor de komende periode.

De gegevens en resultaten van dit onderzoek kunnen opgenomen worden in de cursus “Leren kijken naar motoriek”, die door mijn organisatie aan het werkveld wordt aangeboden. Voor deze cursus kan ik passende literatuur aanbieden een observatie-instrument inbrengen, gespreksinstrument en evaluatie-instrument aanbieden zodat andere leerkrachten en zorgspecialisten met het buitenspelen op hun eigen scholen aan de slag kunnen gaan.

Het onderzoek is nu afgerond maar het onderwerp buitenspelen is voor mij nog niet afgesloten en zal zeker nog een vervolg krijgen in de nabije toekomst, daar ben ik van overtuigd. Ik blijf in beweging.

Beperking

“Eindeloze vrijheid maakt je beperkt en de beperkte vrijheid maakt je eindeloos creatief. Als je met volle overgave iets creëert zullen beperkingen of tegenvallers je stimuleren om uitwegen te vinden. Je wordt er inventiever van.”

Uit: Het kleine boek van de creativiteit van George Parker (2010)

Het is bijna pauze:

De eerste helft van de ochtend van deze week is weer voorbij gevlogen. De kinderen eten hun fruit in de klas en drinken een slokje uit de meegenomen beker. PB mag haar fruit even apart eten bij haar speciale juf die haar ook helpt met rekenen en schrijven, lekker even tot rust komen. In de klas lukt het haar niet om snel te eten. Nu ze haar fruit niet meer mee hoeft te nemen naar het schoolplein heeft ze ook veel meer tijd en ruimte om met haar clubje Pokemon te spelen. Dat vindt ze zo leuk om te doen.

De juf bespreekt met een klein groepje kinderen het pauzemoment voor. Ze legt het spel dat in de gymles geoefend is nog eens uit. Volgens de juf een leuk spel om deze week ook buiten te spelen met elkaar. Het is fijn dat ze de afspraken en regels nog een keer uitlegt.

De kinderen kijken op de klok en zien dat het nog een paar minuten duurt voordat de pauze begint. VP mag zijn fiets al pakken en kiest het materiaal samen met een vriendje uit waarmee hij gaat spelen uit de mooie buitenspelkist. Hij mag zich al verplaatsen met zijn fiets richting het schoolplein. Nu heeft hij ook genoeg tijd om op het schoolplein te spelen. Vandaag heeft hij gekozen voor zijn speciale zachte bal. De juf heeft er zijn naam opgezet. Dat is wel prettig want nu brengen de andere kinderen de bal weer naar hem terug als de bal ver wegrolt.

LW verheugt zich al op het pauzemoment. Vandaag staat op haar rooster dat zij in de pauze haar kleuterjuf mag helpen. Ze zorgt graag voor jongere kinderen. Een belangrijke taak die ze leuk vindt omdat de kleuters goed naar haar luisteren. Morgen staat er op haar programma dat ze gaat buitenspelen met het begeleide spel waar steeds veel kinderen aan meedoen. Zij doet ook mee, het is fijn als er zoveel kinderen meespelen. Op vrijdag is het een drukke dag, dan mag ze gewoon uitrusten binnen en al haar fruit eten en tekenen. Tekenend kan ze erg goed.

De zoemer gaat, het is pauze.

De kinderen zoeken hun plek op het schoolplein. De voetballers gaan voetballen, de kletsers gaan naar de rustige zone op het schoolplein en de renners gaan tikspelletje doen op het stuk waar de ruimte groot genoeg is om te rennen zonder anderen omver te lopen. Er is ruimte genoeg voor iedereen om te spelen en er zijn leuke veilige en uitdagende materialen om mee te spelen. Er loopt een meester rond waar je vragen aan kan stellen en een andere juf draait even mee met het touwtje springen, daar is het erg druk, de juf heeft een nieuw liedje bedacht. Het is altijd leuk als er een juf of meester meespeelt.

De zoemer gaat, de pauze is voorbij.

Ontspannen en helemaal opgefrist gaan de kinderen naar de klas. Laat dat rekenblad maar komen! Voordat de kinderen gaan rekenen informeert de juf nog even kort hoe de pauze is verlopen, vandaag was het buitenspelen zeker een 7, morgen wordt het een acht want dan letten de tikkers er extra op dat ze niet duwen als ze tikker zijn. Dan doen we zeker mee!

Samen met kinderen, leerkrachten en ouders op zoek naar wat wel werkt, daar meer van doen en daarmee variëren.

Met kennis, kunde, samenwerking en creativiteit kom je ver.

Ik wil alle kinderen, hun leerkrachten en ouders enorm bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Ook mijn critical friends, Annelie en mevr. C. Stahlie, docent vanuit de Sporthogeschool, ben ik dankbaar voor hun kritische en opbouwende feedback.

Daarnaast wil ik mijn twee kinderen bedanken die veel spelletjes en materialen hebben mogen uitproberen als testpanel. Het was super wat jullie hebben gedaan.

Ingrid, mijn vriendin heeft het verhaal taalkundig nog eens goed bekeken voor mij, super bedankt!

Als laatste wil ik mijn eigen ICT man bedanken voor zijn steun en geduld bij het tot stand komen van de lay out van mijn onderzoek.

Ingrid Huijbregts

Literatuurlijst

- Berg, I. K., Steiner, T., (2002), Children's solution work. Uitgever:Norton
- Caminada, G., (2005). Beter Buiten Spelen. Baarn: Bekadidact.
- Cauffman, L., Dijk, d.J. van, (2009). Handboek Oplossingsgericht werken in het onderwijs. Amsterdam: Boom onderwijs.
- Harinck, F., (2008). Basisprincipes Praktijkonderzoek. Antwerpen/Apeldoorn: garant.
- Hellendoorn, J.,(1998). Speciaal spel voor speciale kinderen. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Jong De, P., Berg I. K., (2004). De kracht van oplossingen. Amsterdam: Hartcourt Assessment BV.
- Kallenberg T., Koster, B., Onstenk, J en Scheepsma, W. (2007). Ontwikkeling door onderzoek. Een handreiking voor leraren. Utrecht/Zutphen: Thieme Meulenhooq.
- Parker, G. (2010), Het kleine boek vol creativiteit. Amsterdam: Archipel uitgeverij.
- RossumVan J., Vermeer A., (2000). Competentiebelevingsschaal voor kinderen. Lisse: Hartcourt Test Publishers.
- Veerman, J.W., Straathof, M.A.E., Treffers, P.D.A., Bergh Van den, B.R.H., & Brink ten, L.T., (2004). Competentieschaal voor kinderen CBSK. Amsterdam: Pearson Assesment and information B.V.

Artikelen:

- Delden, M.,(2010). Juf help me buitenspelen. Wereld van het jonge kind, mei 2010.
- Gelder W. & Goedhart B., (2007). Mogelijkheden op schoolpleinen anno 2007. Binnengehaald september 2010 van webpagina:
http://www.bewegingsonderwijsonline.nl/files/docs/Artikel_Spelen_op_het_schoolplein.pdf
- Goedhart B. & Boot E., (2009). Spelen met gedrag. Lichamelijke opvoeding, februari 2010, pg. 25-27.
- Hagen van, A., (2008). De speelplaats is er voor iedereen. Remedial Teaching 4, pg. 10-12.
- Hagen van A.,(2007). Schoolspeelplaats, een veranderende visie op het ontwerpen en het gebruiken van schoolpleinplaatsen. JSW, januari 2007, pg. 13-17
- Leferink R. (2009). Succesvol integreren gaat niet vanzelf. SLO, pg. 44-45.

Poulsen, A., Ziviani, M., Cuskelly, M., Leisure, (2008). Time Physical Activity Energy Expenditure in boys With Developmental Coordination Disorder: The Role of Peer Relation Self Concept Perceptions. OTJR: Occupation, Participation and Health, pg. 30-19.

Schapendonk, B., (2009). Spelen op het plein naar passend onderwijs op het plein, binnengehaald september 2010 van webpagina:

http://www.beweegteams.nl/upload/downloads/tblPage_765B999D8A/1_PDF.pdf

Bijlagen

	42
I. Toestemmingsbrief scholen	43
II. Toestemmingsbrief ouders	44
III. Hoe ik vind dat ik het doe lijst?	45
IV. Vragenlijst leerkrachten	57
V. Vragenlijst ouder	59
VI. Dataverwerking	61
VII. Oplossingen aangegeven door de leerkrachten, kinderen en ouders.	63
VIII. Materialenoverzicht buitenspelen	66
IX. Handelingsplannen	71
X. Evaluatie buitenspelen	79
XI. Ontwikkelingsfasen E. Boot	80
XII. Geraadpleegde websites	81

I. Toestemmingsbrief scholen

Aan de directie en interne begeleiding

Tilburg, januari 2011

Beste,

Sinds 2009 volg ik de opleiding motorisch begeleider bij de Sporthogeschool van Fontys OSO. Voor deze opleiding wil ik een actieonderzoek gaan uitvoeren.

Voor dit actieonderzoek heb ik het onderwerp buitenspelen in de pauze van motorisch minder vaardige kinderen gekozen. Met dit onderzoek wil in eerste instantie de beleving tijdens het buitenspelen van de kinderen in kaart brengen om vervolgens met de kinderen tot verbeteringen en of aanpassingen te komen. Afsluitend wil ik een meting doen naar het effect van de aanpassingen. Het onderzoek zal plaats vinden vanaf februari tot en met april 2011.

Graag zou ik op uw school de kinderen tussen van groep 3 tot en met 8 die ik in de ambulante begeleiding ondersteun als onderzoeksgroep voor mijn onderzoek willen gebruiken. Aan de ouders vraag ik hiervoor individuele toestemming.

Daarnaast wil ik ook een beroep doen op de hulp van de betreffende leerkrachten. Wat ik aan hen wil vragen is een papieren enquête in te vullen en de individuele aanpassingen en of verbeteringen van de kinderen te ondersteunen. Dit zal altijd in overleg gaan met de individuele leerkrachten en de mogelijkheden binnen uw school.

De individuele resultaten van het onderzoek worden met de ouders, internbegeleiders en leerkrachten besproken tijdens de voortgangsgesprekken. In het onderzoeksrapport worden de namen van kinderen en leerkrachten uiteraard niet terug herleid in verband met privacy.

Middels deze informatie wil ik aan u toestemming vragen om het onderzoek te mogen uitvoeren op uw school. Mocht u bezwaren hebben dan vraag ik u dat aan mij kenbaar te maken.

Mocht u nog vragen hebben dan wil ik die graag voor u beantwoorden.

Vriendelijke groeten,

Ingrid Huijbregts

Ambulant begeleider REC Midden Brabant/ i.huijbregts@recmiddenbrabant.nl

06-43370629

II. Toestemmingsbrief ouders

Tilburg, januari 2011

Beste ouders van,

Vanaf 2009 volg ik de opleiding motorisch begeleider bij de Sporthogeschool van Fontys. Voor deze opleiding wil ik een actieonderzoek gaan uitvoeren.

Voor dit actieonderzoek heb ik het onderwerp buitenspelen in de pauze van motorisch minder vaardige kinderen gekozen. Met mijn onderzoek wil ik de beleving tijdens het buitenspelen van de kinderen in kaart brengen om vervolgens met de kinderen tot verbeteringen en of aanpassingen te komen. Afsluitend wil ik een meting doen naar het effect van de aanpassingen. Het onderzoek zal plaats vinden vanaf februari tot en met april 2011.

Graag wil ik uw kind in mijn onderzoek betrekken, natuurlijk alleen met uw toestemming. Daarnaast wil ik ook een beroep doen op uw medewerking. Wat ik aan u vraag is een enquête in te vullen bij de start van het onderzoek.

De resultaten van het onderzoek worden met u, interne begeleiding en leerkrachten besproken tijdens de voortgangsgesprekken. In het onderzoeksrapport worden de namen van kinderen en leerkrachten uiteraard niet terug herleid in verband met privacy.

Middels deze informatie wil ik aan u toestemming vragen om het onderzoek te mogen uitvoeren. Mocht u bezwaren hebben dan vraag ik u dat aan mij kenbaar te maken.

Mocht u nog vragen hebben dan wil ik die graag voor u beantwoorden.

Vriendelijke groeten,

Ingrid Huijbregts

Ambulant begeleider REC Midden Brabant

i.huijbregts@recmiddenbrabant.nl

06-43370629

III. Hoe ik vind dat ik het doe lijst?

Hoe ik vind dat ik speel op het plein?

Vragenlijst van motorische competentie op het schoolplein.

Deze vragenlijst is een aangepaste versie die eerder ontwikkeld is door E. Calame,(2009) en andere om de motorische competentie op het schoolplein van kinderen in kaart te brengen.

Doel:

Het meten van de motorische competentiebeleving op het schoolplein. Daarnaast wordt aan de kinderen gevraagd hoe belangrijk zij het vinden om goed te zijn in verschillende motorische activiteiten en wat zij graag zouden willen verbeteren tijdens het spelen op het schoolplein in de pauze.

Doelgroep

De lijst is ontwikkeld voor kinderen met een motorische achterstand ten opzichte van leeftijdsgenootjes in de leeftijd van 6 tot 12 jaar..

De lijst bestaat uit vier onderdelen:

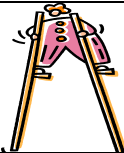
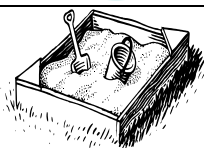
1. Het eerste onderdeel bestaat uit: Hoe goed vind jij je zelf?
2. Het tweede onderdeel bestaat uit belangvragen: Hoe belangrijk vindt jij het dat je deze vaardigheid kan spelen op het schoolplein? (Niet belangrijk=0, beetje belangrijk =1, belangrijk =2, heel belangrijk =3.)
3. Het derde onderdeel is een vaardigheid kiezen die het kind zelf als eerste zou willen verbeteren. Welke drie vaardigheden zijn voor jou belangrijk om te verbeteren tijdens de pauze?
4. De vierde stap is een oplossing zoeken samen met het kind. Wat heb je nodig om deze vaardigheid op het schoolplein te kunnen uitvoeren? Hoe gaat het nu? Hoe goed wil je dat het gaat? (schaalvraag, toervraag kan hierbij gebruikt worden)

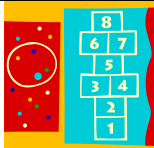

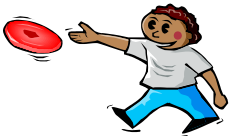
De lijst met schoolplein vaardigheden lopen van eenvoudig naar meer complexere vaardigheden op het gebied van de motorische, emotionele, cognitieve en sociale ontwikkeling (Beweegwijs i.s.m., E. Boot, 2010)

1. Naast elkaar spelen	Zelf spelen, jezelf uitdagen en leren wat je allemaal kan.
2. Om de beurt spelen	Eerlijk spelen. Op je beurt wachten, vlot werken en je houden aan de opdracht.
3. Samendelenspelen	Delen van materialen en het spel samen op gang kunnen houden.
4. Samenwerkspelen	Samenwerken, afspraken kunnen maken en rekening houden met een ander.
5. Tegen elkaar spelen	Respect hebben voor je tegenstander, kunnen winnen en verliezen, sportief met elkaar omgaan.
6. Even niet spelen	Rust nemen, kletsen, nadenken

1.Hoe ik vind dat ik het doe?

naast elkaar spelen				
helemaal niet goed	niet goed		dit gaat goed	dit gaat heel goed
				
				
				
				
				
				

om de beurt spelen				
helemaal niet goed	niet goed		dit gaat goed	dit gaat heel goed
				
				
				
				
				
				

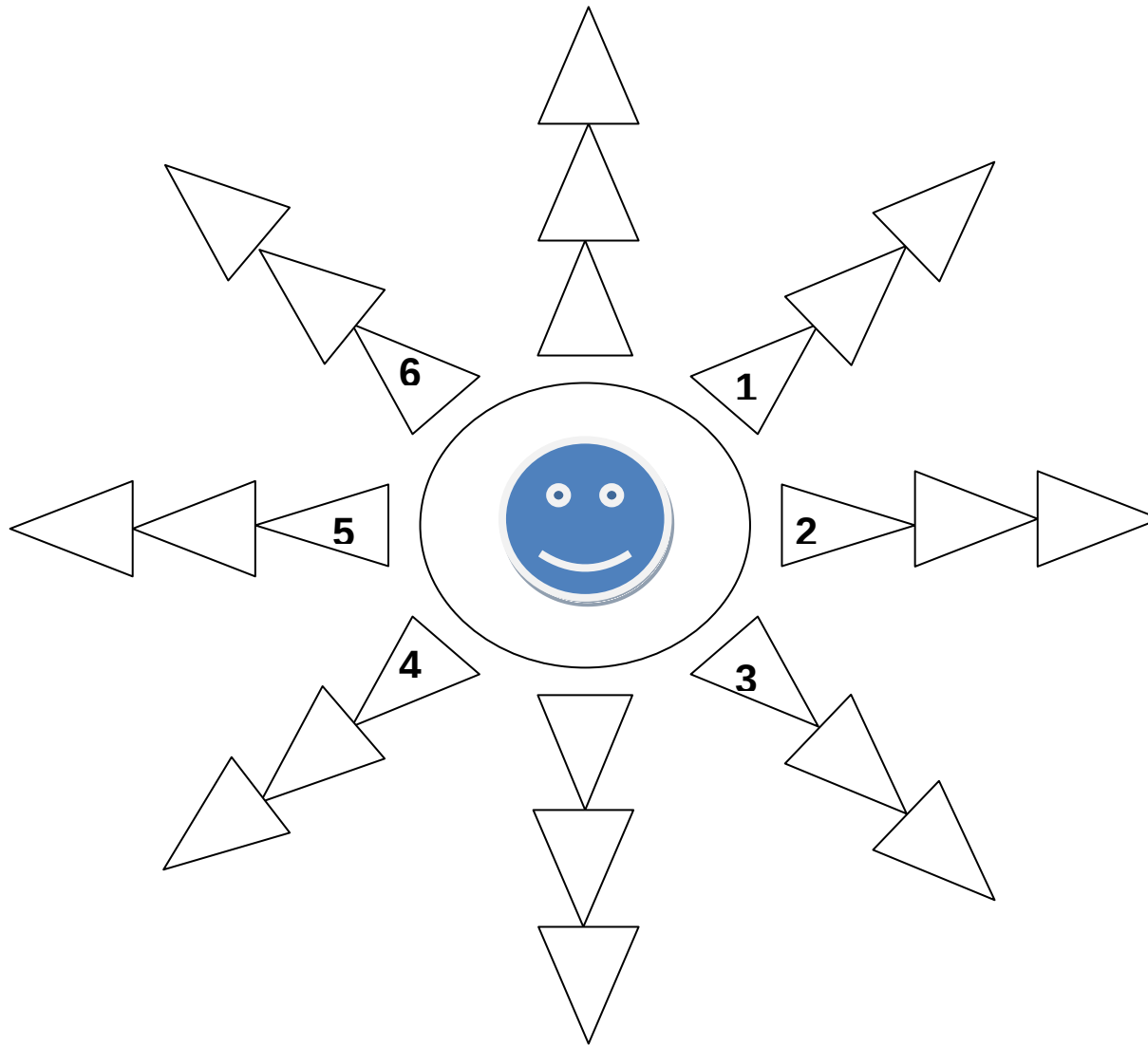
samen delen en spelen				
helemaal niet goed	niet goed		dit gaat goed	dit gaat heel goed
				
				
				
				
				

samenwerkspelen				
helemaal niet goed	niet goed		dit gaat goed	dit gaat heel goed
				
				
				
				
				
				

tegen elkaar spelen				
helemaal niet goed	niet goed		dit gaat goed	dit gaat heel goed
				
				
				
				
				
				

Even niet spelen				
helemaal niet goed	niet goed		dit gaat goed	dit gaat heel goed
				
				
				
				

2.Hoe belangrijk vind dat ik het, dat ik het kan?

1. Naast elkaar spelen
2. Om de beurt spelen
3. Samendelenspelen
4. Samenwerkspelen
5. Tegen elkaar spelen
6. Even niet spelen

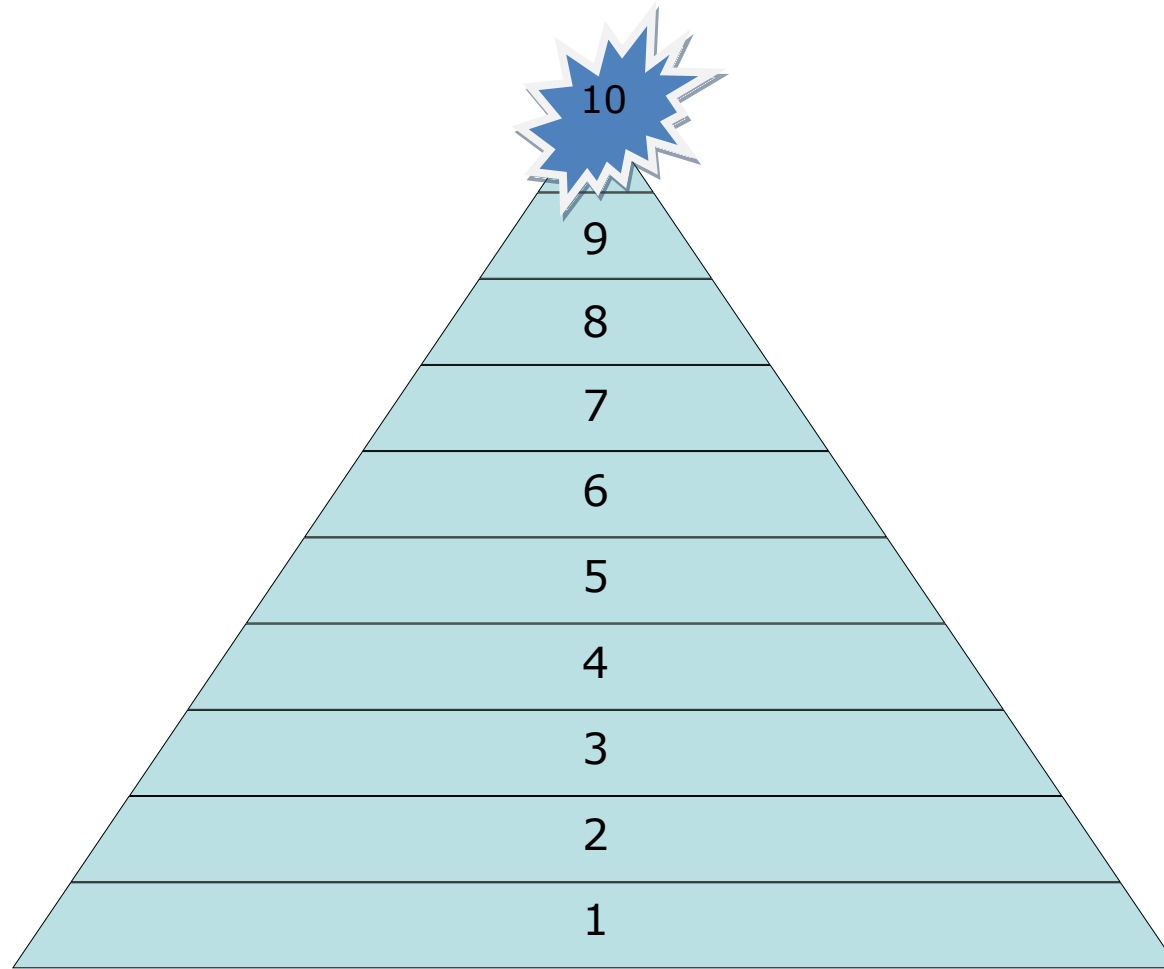
3. Welke vaardigheden wil ik verbeteren?

Niveau van het spel	
1. Naast elkaar spelen	
2. Om de beurt spelen	
3. Samendelenspelen	
4. Samenwerkspelen	
5. Tegen elkaar spelen	

4. Hoe ziet het buitenspelen er op het schoolplein voor jou uit? (doel)

Prioriteit : Schaalvraag Hoe gaat het nu? 1-10	Doel (SMART): Toervraag 	Wat denk je hiervoor nodig te hebben	Wie kan je hierbij helpen
1.			
2.			
3.			

Hulpmiddel schaalvraag:

IV. Vragenlijst leerkrachten

Vragenlijst voor Leerkrachten

De vragen gaan heel specifiek over de motorisch minder vaardige kinderen in uw klas.

Alle vragen zijn schaalvragen van 0 tot en met 10.

0 betekent dat u helemaal niet tevreden bent en 10 betekent

dat u erg tevreden bent. U mag het cijfer dat u geeft een

kleur geven of weghalen. Onder aan de vragenlijst is nog ruimte voor opmerkingen.

1. Heeft u de indruk dat het kind tijdens het buitenspelen in de pauze op school zich voldoende kan ontspannen?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

2. Heeft u de indruk dat het kind op motorisch gebied voldoende mee kan doen met de andere kinderen op het schoolplein?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

3. Heeft u de indruk dat het kind voldoende uitdaging heeft tijdens het buitenspelen in de pauze op het schoolplein?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

4. Ervaart u de pauze als een veilig moment voor het kind?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

5. Heeft het kind voldoende aansluiting met leeftijdgenootjes op het schoolplein?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

6. Voldoet het pauzemoment volgens u aan de verwachtingen van het kind?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. Zijn er volgens u verbeteringen nodig voor het buitenspelen?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Ruimte voor opmerkingen bij de volgende vragen:

Welke verwachtingen heeft u van het buitenspelen ten aanzien van het motorisch minder vaardige kind tijdens de pauze op school?

Ziet u mogelijkheden voor verbeteringen?

Zo ja, aan welke verbeteringen/aanpassingen denkt u dan? (aanpassingen op schoolniveau/kindniveau)

Zijn er naast de motorische problemen andere factoren die het spelen op het plein nadelig beïnvloeden?

Vriendelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst.

Ingrid Huijbregts

V. Vragenlijst ouder

Vragenlijst voor ouders

Alle vragen zijn schaalvragen van 0 tot en met 10.
0 betekent dat u helemaal niet tevreden bent en 10 betekent dat u erg tevreden bent. U mag het cijfer dat u geeft een kleur geven of weghalen. Onder aan de vragenlijst is nog ruimte voor opmerkingen.

1. Heeft u de indruk dat uw kind tijdens het buitenspelen in de pauze op school zich voldoende kan ontspannen?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

2. Heeft u de indruk dat uw kind op motorisch gebied voldoende mee kan doen met de andere kinderen op het schoolplein?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

3. Heeft u de indruk dat uw kind voldoende uitdaging heeft tijdens het buitenspelen in de pauze op het schoolplein?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

4. Ervaart u de pauze als een veilig moment voor uw kind?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

5. Heeft uw kind voldoende aansluiting met leeftijdgenootjes op het schoolplein?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

6. Voldoet het pauze moment volgens u aan de verwachtingen van uw kind?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. Voldoet het pauzemoment volgens u aan de verwachtingen?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Ruimte voor opmerkingen:

Welke verwachtingen heeft u van het buitenspelen ten aanzien van uw kind tijdens de pauze op school?

Ziet u mogelijkheden voor verbeteringen?

Aan welke verbeteringen/aanpassingen denkt u dan? (schoolniveau/kindniveau)

Zijn er naast de motorische problemen andere factoren die het spelen op het plein nadelig beïnvloeden?

Vriendelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst.

Ingrid Huijbregts

VI. Dataverwerking

Observatie tijdens 10 minuten buitenspelen

	Alleen	Samen	Actief	Niet actief
LW	100	0	0	100
JW	0	100	100	0
MW	0	100	100	0
WW	0	100	100	0
DW	10	90	90	10
VP	60	40	100	0
TP	100	0	100	0
JP	0	100	100	0
PB	60	40	20	80
JB	100	0	50	50
%	43	57	76	24

Gemiddelde beleving buitenspelen

	Kind	ouder	leerkracht
LW	3,0	1,8	1,8
JW	7,0	7,0	7,3
MW	9,0	6,8	7,8
WW	7,0	7,3	7,0
DW	8,0	7,2	7,2
VP	6,0	n.b.	5,5
TP	9,0	5,7	6,8
JP	8,0	6,8	8,0
PB	1,0	6,3	3,2
JB	9,0	6,8	8,8
Gemiddeld	6,7	6,2	6,4

Oudertabel beleving buitenspelen

vraag:	1	2	3	4	5	6	gemiddeld
LW	2	2	2	2	1	2	1,8
JW	8	6	7	6	8	7	7,0
MW	7	6	7	7	7	7	6,8
WW	8	7	7	8	6	8	7,3
DW	7	7	7	7	8	7	7,2
TP	6	5	5	5	6	7	5,7
JP	8	5	7	6	8	7	6,8
PB	5	6	7	7	6	7	6,3
JB	7	7	6	6	8	7	6,8

Leerkrachttabel buitenspelen

vraag:	1	2	3	4	5	6	gemiddeld
LW	2	2	2	1	3	1	1,8
JW	7	7	7	7	9	7	7,3
MW	9	8	8	8	7	7	7,8
WW	7	7	6	7	8	7	7,0
DW	7	7	8	6	8	7	7,2
VP	6	4	5	6	7	5	5,5
TP	7	6	8	5	7	8	6,8
JP	8	8	8	8	8	8	8,0
PB	3	3	4	5	2	2	3,2
JB	10	9	9	9	8	8	8,8
gemiddeld	6,6	6,1	6,5	6,2	6,7	6	

Hoe ik vind dat ik speel op het plein (verzamelcores), range -10 tot 10

Speel:	Even niet	Naast elkaar	Om de beurt	Samen delen	Samen werken	Tegen elkaar	gemiddeld
LW	3	2	-2	-2	2	-4	-0,2
JW	2	2	3	0	4	3	2,3
MW	2	4	2	2	4	3	2,8
WW	1	1	4	3	-1	1	1,5
DW	2	1	8	5	4	7	4,5
VP	2	0	0	1	1	-1	0,5
TP	3	2	10	8	8	9	6,7
JP	6	6	9	8	10	8	7,8
PB	-2	0	0	0	2	0	0,0
JB	3	1	3	2	3	8	3,3
Gemiddeld	2,2	1,9	3,7	2,7	3,7	3,4	

Hoe belangrijk vinden kinderen de schoolpleinvaardigheden (range 0 tot 3)?

Speel:	Even niet	Naast elkaar	Om de beurt	Samen delen	Samen werken	Tegen elkaar	gemiddeld
LW	2	2	1	3	3	1	2,0
JW	0	1	2	3	2	2	1,7
MW	1	3	2	3	3	2	2,3
WW	1	2	1	2	2	2	1,7
DW	2	0	0	1	2	3	1,3
VP	3	2	3	1	3	1	2,2
TP	0	3	3	1	2	0	1,5
JP	0	2	3	3	3	3	2,3
PB	0	0	3	3	3	1	1,7
JB	2	2	2	3	3	2	2,3
Gemiddeld	1,1	1,7	2,0	2,3	2,6	1,7	

VII. Oplossingen aangegeven door de leerkrachten, kinderen en ouders.

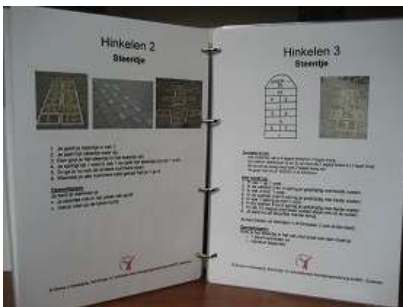
De volgende oplossingen zijn door de kinderen, hun leerkrachten en hun ouders aangedragen om te komen tot een verbetering van het pauzemoment bij elkaar gezet in het onderstaande schema.

Kind	Vaardigheden die ik wil verbeteren op het plein!	Doel en oplossingen vanuit kinderen	Oplossingen vanuit de leerkrachten	Oplossingen vanuit de ouders
LW	Tekenen, stoepkrijten op het schoolplein. Met eigen bal spelen. Op stellen leren lopen Fruit eten tijdens het buitenspelen, even uitrusten.	Eigen buitenspel materialen en afspraken maken over deze materialen, de juf kan mij hierbij helpen.	Zoals de situatie nu is, kunnen wij er niets aan veranderen. MRT-er en IB-er van de school nauw betrokken in het zoeken naar de oplossing	Een modus vinden om de pauzes voor L aangenaam te laten verlopen, waarbij ze kan ontspannen/ontladen.
JW	Tikspelletjes beter kunnen spelen.	Meer kunnen ontwijken van de tikkers. Ik heb soms even pauze nodig tijdens een tikspelletje. Tijdens de gymles kan ik dit oefenen met hulp van de juf.	Motorisch minder vaardige kinderen hebben niet altijd iets aan begeleid spel of materialen. Hier worden de beperkingen soms alleen maar beter zichtbaar. Wanneer ze sociaal vaardig zijn, compenseert dit een heleboel.	Even alle onrust wegrekken, zich uitleven, ontspannen en sociaal contact met andere kinderen.
MW	Als anderen een spel spelen dat ik niet wil doen dan kijk ik en weet ik niet wat ik wil doen. Touw klimmen kan ik niet lang volhouden	Leren vragen aan anderen om mee te doen met een ander spel, dit moet ik zelf meer doen. Meer kracht in mijn armen krijgen en de techniek van iemand leren die het goed kan.	Geen oplossingen nodig	Andere spelletjes ook eens doen, met andere kinderen (sociaal aspect)

Kind	Vaardigheden die ik wil verbeteren op het plein!	Doel en oplossingen vanuit kinderen	Oplossingen vanuit de leerkrachten	Oplossingen vanuit de ouders
WW	Bij tikspelen , verstoppertje en voetje van de vloer wil ik hem niet de hele tijd zijn.	Met regels en afspraken en hulp van de juf moet het beter gaan.	Aandacht in de groep voor tikspelletjes.	Geen oplossingen
DW	Ik ben erg blij met hoe het nu gaat. Ik zou als enige mijn conditie graag willen verbeteren zodat ik niet meer zo snel moe ben na het rennen.	Meer sporten, dat kan ik zelf regelen met mijn ouders.	Voor D is het al heel goed dat we gescheiden pauze hebben van groep 5 en 6. Tijdens ons speelkwartier zijn alleen de groepen 7 en 8 buiten. Het schoolplein is zo minder vol en overzichtelijker voor hem.	Geen oplossingen
VP	Ik wil een langere pauze om meer tijd te krijgen om te spelen. Graag wil ik met een eigen bal spelen. Ik wil dat iedereen aardig is, ook de bovenbouwkinderen (schoppen vaak de bal voor mij weg, die kan ik dan niet weer gaan halen).	De juf kan me meer tijd geven om buiten te spelen. Eigen bal, dat iedereen dat weet. Gesprekje met de jongens die mij plagen.	V eerder naar buiten te laten gaan, wat betekent dat hij ook eerder fruit moet eten. Eigen materiaal speciaal voor V voor het buitenspelen. Vooraf afspreken waar en met wie hij gaat spelen.	Geen oplossingen. Zoveel mogelijk zelf de dingen op laten lossen en beschermen waar nodig maar vooral ook zelfstandig vergroten op het plein.
TP	De beurt verdelen bij spelletjes.	Dit wil ik zelf graag kunnen oplossen, het is fijn als er afspraken zijn hoelang je bijvoorbeeld op de schommel mag of hoelang je de tikker mag zijn.	Persoonlijke attributen zoals: de gymtas. (verlengstokken voor tikspelen, zachte bal) Voor de toekomst: duidelijke afspraken met groepsgenootjes en surveillerende collega's. Zij moet zelf ook om hulp vragen.	Voldoende spel materialen voor alle kinderen van alle leeftijden en ook voor kinderen met beperkingen.

Kind	Vaardigheden die ik wil verbeteren op het plein!	Doel en oplossingen vanuit kinderen	Oplossingen vanuit de leerkrachten	Oplossingen vanuit de ouders
JP	Ik ben heel tevreden met hoe het buitenspelen gaat. Ik hoef niets te verbeteren.		Vind ik moeilijk om aan te geven. Ik denk dat zijn probleem zich niet voordoet in de pauze	Geen oplossingen nodig.
PB	Niet mijn fruit eten op het schoolplein zodat ik meer tijd heb om te spelen. Hindernisbanen op het schoolplein kunnen nemen net zoals bij atletiek en beter een bal over kunnen gooien.	Tijd om te spelen met andere kinderen, specifiek met het clubje waar PB veel me speelt.	Door de versnapering voor of na de pauze te eten is er tijd om te spelen. Dit doen we sinds kort al een paar momenten per week. P heeft hierdoor meer ruimte om te spelen. Ze geeft zelf aan dit erg prettig te vinden.	Bankjes of iets anders om op te zitten, Persis gaat nu vaak op de grond zitten.
JB	Er is niets om te verbeteren, het gaat heel erg goed met het buitenspelen	Gezellig met de groep buiten blijven spelen.	Vind ik moeilijk om aan te geven. Ik denk dat zijn probleem zich niet voordoet in de pauze.	Activiteiten aanbieden in bv. Groepjes (basketbal, hockey).

VIII. Materialenoverzicht buitenspelen

Buitenspel materialen die in te zetten zijn bij motorisch minder vaardige kinderen	
Buitenspel computer Swinxs is een spelcomputer voor kinderen die je buiten kunt gebruiken. Swinxs is een game console, maar werkt zonder beeldscherm. Met Swinxs speel je games voor binnen en buiten, thuis, op school, in de tuin, in het park of in de klas. Swinxs kun je in je eentje spelen, maar is ook ideaal voor grotere groepen kinderen,	Te bestellen bij: www.swinxs.com Prijs 149,50
Kist van de keizer De kist is ontwikkeld voor basisschoolleerlingen van groep 1 tot en met groep 8. De spellen kunnen door alle kinderen met motorische beperkingen worden gedaan en zijn tevens geschikt voor kinderen met motorische beperkingen. Ook kinderen die moeilijk tot buitenspel komen, hebben baat bij de geselecteerde spellen.	Te bestellen bij: www.flexinos.nl Prijs: 125,00
Schoolplein kaarten In de map Schoolpleinkaarten zitten 50 geplastificeerde kaarten met aan voor- en achterzijde een spel (= 100 spellen). De schoolpleinkaarten zijn ontwikkeld om kinderen in de basisschoolleeftijd meer en gevarieerder aan het bewegen te krijgen.	Te bestellen bij: www.in-beweging.net Prijs 50,00

Ik speel ook kaartjes Ik speel ook is een methode om kinderen te helpen bij het spelen.	 Tienbal Wat heb je nodig: bal Aantal spelers minimaal 6 Makkelijker • Neem een grotere bal • Met een keer stuiten • Maak het veld kleiner Moeilijker • Neem een kleinere bal of een tennisbal • Maak het veld groter Te bestellen bij
Gymtas Voor leerlingen in het basisonderwijs met een motorische beperking zijn de reguliere lessen bewegingsonderwijs vaak niet geschikt. Om toch actief deel te kunnen nemen aan de lessen is er de Gymtas. Deze bevat materialen en aanpassingen in de lesstof en de organisatie van de lessen bewegingsonderwijs. Er is een Gymtas voor de <i>onderbouw</i> en een voor de <i>bovenbouw</i> van het basisonderwijs.	Te bestellen bij: www.recrivierenland.nl Prijs: 375,00
Krukken geen bezwaar	 krukken geen bezwaar Levenswijze met motorische beperkingen in het regulier bewegingsonderwijs een praktijkboek Krijgel Ruyg • Tjibbe Grootveld

Losse sportmaterialen	
Speciale bewegingsmaterialen zijn bij verschillende firma's te bestellen; www.idemasport-shop.be www.sport81.eu www.toys42hands.nl www.nijha.nl Bouwmarkten	
Springstok Met 1 hand springen.	
Parachute Het bevorderen van samenwerking tussen de kinderen.	
Komeetballen Ballen met een staart zijn eenvoudiger te vangen.	
Fling Net van 30x25cm om alleen te gebruiken of om passen te geven. Eenvoudig hanteerbaar vanwege gesloten cirkel en de tweehandigheid die hiermee gestimuleerd wordt.	

Pocobal Deze bal is geschikt om te leren werpen en vangen.	
Markeringen Te gebruiken als rustpunten voor de kinderen of om start en stoppunten aan te geven, of om een loopbaan te markeren	
Soepele ballen Deze ballen bieden de mogelijkheid aan iedereen om deel te nemen aan een spel onafhankelijk van de motorische capaciteiten. Ook wanneer ze optimaal opgeblazen zijn behouden ze de nodige flexibiliteit. De bal is zo licht dat ze in de lucht zweeft zoals een bel. De bal is traag en makkelijker te vangen.	
Zachte ballen Deze ballen zijn makkelijker vast te pakken voor kinderen.	

Rubberflex Grabbal Ballen voor een makkelijke houvast, eenvoudig te vangen en de ballen zijn rekbaar.	
Vangmanden Dankzij hun ergonomische vorm kan u gemakkelijk lichte voorwerpen en verschillende grootten van ballen vangen met deze mand.	
Tikstok Foam isolatiebuis. Goed te gebruiken als tikstok, zodat onze leerling makkelijker een tegenspeler kan tikken. Doordat onze leerling dan niet dicht bij de ander hoeft te komen, is er minder kans op botsgevaar. Denk er ook eens aan om de stok met een schaar in te korten, zodat deze hanteerbaarder wordt. De lange stok kan gebogen worden zodat er een soort racket ontstaat.	
Slingerbal Zachte bal aan koord voor mikvormen en tikspelen. Kinderen in een rolstoel kunnen actief deelnemen aan tikspelen. Het koord dat aan de bal zit wordt door de ringen of ophangoog aan het plafond gehaald. Vanaf de zijkant wordt de bal in het spel 'geslingerd'. Lopers moeten de bal ontwijken. Door een lint aan het koord te maken kunnen ook kinderen met weinig kracht de bal in het spel brengen.	

IX. Handelingsplannen

Motorisch begeleidingsplan		
PB		
15-03-11	schaal	
Beleving kind	1	PB gaf het buitenspelen een 1. Sinds zij haar fruit op een ander moment voorafgaande aan de pauze mag nuttigen ervaart zij het buitenspelen als veel positiever.
Beleving leerkracht	3,2	Een kind moet kunnen ontspannen tijdens de pauze of even kunnen ontladen. En niet de hele pauze nodig hebben voor een koekje en drinken. Hier hebben we deels al een oplossing voor gevonden. Nu komt PB ze toe aan spelen. Al is het gespeelde spel nog niet op het niveau van een 10 jarige. (Pokemonnetje) PB speelt met een select groepje kinderen. Een paar die ook niet met de grote groep meedoen.
Beleving ouder	6,2	Uitleefmoment, moment om even te ontspannen en uit te waaien.
Observatie van de Motorisch begeleider: Het duurt zeker 6 minuten voordat PB haar jas aan trekt, door de gang slentert en op het schoolplein aankomt. Ze loopt eerst een tijdje alleen om vervolgens een samen met een maatje langs de rand van het schoolplein te lopen. Af en toe komen er ook twee andere jongens voorbij die contact zoeken. Er is geen sprake van actief spelen. De sfeer is wel gezellig.		
Oplossingen Kind	Mijn fruit op een ander moment eten. Als ik beter een bal zou kunnen vangen dan zal ik ook vaker met een bal gaan overgooien. De bal moet wel zacht zijn maar die stuiten dan weer niet zo goed.	
Oplossingen leerkracht	Door de versnapering voor of na de pauze te eten is er tijd om te spelen. Dit doen we sinds kort al een paar momenten per week. PB heeft hierdoor meer ruimte om	

	te spelen. Ze geeft zelf aan dit erg prettig te vinden.	
Oplossingen ouder	Bankjes of iets anders om op te zitten, PB gaat nu vaak op de grond zitten.	
Doelen		
Even niet spelen	Mijn fruit niet meer tijdens de pauze eten.	
Naast elkaar spelen		
Om de beurt spelen	Een hindernisbaan met mijn clubje kunnen nemen, hordes dat doe ik ook bij atletiek.	
Samen delen spelen	Samen met de kinderen van mijn club ballen over kunnen gooien.	
Samenwerk spelen		
Tegen elkaar spelen		
Differentiatie		
Alles meedoen	Met het fantasiespel dat PB graag speelt kan zij aan alles meedoen en hoeven er voor haar geen aanpassingen georganiseerd te worden. Alleen tijd om te kunnen spelen en dat wordt op dit moment geregeld door PB fruit te laten eten op een ander tijdstip.	
Aanpassing van de oefening/activiteit		
Aangepast materiaal		
Alternatieve oefening/activiteit	Extra oefenen tijdens de gymles om variatie in het spel te stimuleren.	
Afwezig	Fruit eten niet meer tijdens de pauze maar vooraf.	
Activiteiten PB mag fruit eten bij W. vier dagen in de week. Tijdens de gymles buitenspeelactiviteiten aanbieden uit de buitenspeelmap. Transfer maken naar het schoolplein. (ballen en hindernisbaan, begeleide spelletjes)	Materiaal/Aanpak Geen extra materialen. Buitenspeelmap Kist van de Keizer Kaartjes: Ik speel ook.	Begeleider W. Leerkracht.
Evaluatie juni 2011		

Voor PB is er voorafgaand aan de pauze tijdens de interventie een rustmoment georganiseerd door school waarbij zij met haar rugzakondersteuner haar fruit in een rustige ruimte kan eten. Hierdoor is zij sneller buiten en hoeft niet haar fruit op het schoolplein te eten. Haar beleving voor het buitenspelen is dan ook van een 1 naar een 10 gegaan omdat PB nu tijd had om met haar clubje te kunnen spelen. In plaats van een bankje te plaatsen waar zij tijdens de pauze kan zitten, een oplossing waar wij eerder aan hebben gedacht speelt ze op het plein. Het spel is nog niet zo gevarieerd maar dat zal in kleinere groepjes tijdens de gymlessen of MRT sessies de komende periode gestimuleerd gaan worden.

Motorisch begeleidingsplan		
VP		
	schaal	
Beleving kind	6	Als ik meer tijd krijg kan ik beter spelen, ik heb vaak geen tijd om tot spelen te komen.
Beleving leerkracht	5,5	VP verliest veel tijd tijdens de pauze aan het naar buiten komen, gaan naar de plek waar de kinderen zijn en waar hij wil spelen. Hier is meer uit te halen. Tevens is hij vaak te laat voor het buitenspelmateriaal en als hij met een bal wil spelen dan is hij die vaak snel kwijt.
Beleving ouder		Geen gegevens
Observatie van de Motorisch begeleider: Het duurt lange tijd voordat VP buiten is. In eerdere observaties is het opgevallen dat de pauze al bijna voorbij was voordat VP uiteindelijk op het schoolplein was aangekomen. Het valt op dat VP alleen de buitendeur niet open krijgt. Als hij alleen is kan hij niet naar buiten. Als VP zijn fiets gebruikt is hij mobieler en kan hij zich beter verplaatsen op het schoolplein. Hij zoekt heel duidelijk de buitenkant van het schoolplein op en de veilige beschutte plek achter de stenen om met zijn bal te spelen. VP speelt veel alleen maar er komen regelmatig kinderen voorbij die hem aanspreken.		
Oplossingen Kind	Eigen bal, meer tijd om te spelen.	

Oplossingen leerkracht	VP eerder naar buiten te laten gaan, wat betekent dat hij ook eerder fruit moet eten. Eigen materiaal speciaal voor Vince voor het buitenspelen. Vooraf afspreken waar en met wie hij gaat spelen.	
Oplossingen ouder	Geen gegevens	
Doelen		
Even niet spelen		
Naast elkaar spelen		
Om de beurt spelen		
Samendelen spelen		
Samenwerk spelen	VP heeft voldoende tijd en komt er aan toe om met zijn klasgenootjes te spelen.	
Tegen elkaar spelen		
Differentiatie		
Alles meedoen		
Aanpassing van de oefening/activiteit	VP mag 5 minuten eerder naar buiten met een klasgenootje. VP gaat op zijn fiets zodat hij sneller bij zijn veilige plek is op het schoolplein waar hij kan spelen met de anderen.	
Aangepast materiaal	Eigen materialen zodat het voor de andere kinderen ook duidelijk is welke bal van VP is. Bij het weggrollen is het makkelijker om deze weer naar VP terug te brengen.	
Alternatieve oefening/activiteit	Fruit eten op niet meer in de pauze maar op een ander tijdstip organiseren.	
Afwezig		
Activiteiten	Materiaal/Aanpak	Begeleider
Fruit eten op een ander tijdstip afeten (na de pauze nog een kort moment geven)	Afspraken maken met VP over fruit eten en het naar buiten gaan.	C.
VP als eerste met een groepje andere kinderen naar buiten laten gaan.	Spelletjes van de Kist van de Keizer aanbieden	
Eigen materialen		
Evaluatie juni 2011		

Voor VP zijn er voor het buitenspelen duidelijke afspraken gemaakt tijdens de interventie. Hij gaat 5 minuten eer naar buiten met een klasgenootje, heeft vooraf voldoende tijd gehad om zijn fruit te eten. Hij gaat met zijn fiets naar buiten met zijn bal voorzien van naam en gaat naar de voor hem veilige plek op het schoolplein waar ook zijn vriendjes zijn. De kinderen zijn geïnformeerd dat VP een eigen bal heeft die steeds weer aan hem teruggegeven moet worden. De eerste voorwaarden zijn nu in gang gezet om vervolgens in een kleinere setting en tijdens de gymlessen onder andere de spelletjes uit de “Kist van de Keizer” aan te bieden. Dit zijn spelletjes die motorisch minder vaardige kinderen prima kunnen spelen samen met andere kinderen. VP ervaart het pauze moment nu als een 9. Hij vindt het heerlijk veilig om rustig naar buiten te kunnen gaan naar de fijne speelplek. Hij heeft nu veel meer tijd om tot spelen te komen met de andere kinderen.

Motorisch begeleidingsplan schoolplein		
LW -Maart 2011		
	Schaal score	
Beleving kind	3	LW kan veelschoolplein vaardigheden niet naar tevredenheid uitvoeren. Het ontbreekt haar ook aan sociale vaardigheden om op een prettige wijze met leeftijdgenoten het pauzemoment te delen.
Beleving leerkracht	1,8	De leerkrachten kunnen onvoldoende begeleiding bieden.
Beleving ouder	1,8	Ouders maken zich ernstige zorgen over het buitenspeelmoment van LW.
Observatie van de Motorisch begeleider: Februari 2011 Staat tijdens het pauze moment op het schoolplein 100% alleen, en is 100% niet actief. Heeft korte momenten contacten met groepsgenoten maar leiden niet tot samenspel en activiteit. Zoekt kort contact met de leerkracht om vervolgens op haar vaste plekje (bij de deur) te gaan staan. Staat dan met haar rug naar het schoolplein toe. Collegiale consultatie Steunpunt autisme (februari 2011): Een deskundige van het steunpunt autisme heeft met een speciale autisme bril meegedacht aan oplossingen voor onder andere het pauzemoment van LW.		
Oplossingen Kind	Fruit kunnen eten tijdens de pauze Met eigen bal kunnen spelen.	

	Tekenen op het schoolplein met stoepkrijt. Harder kunnen rennen zodat ik ook kan tikken en mee kan doen. Op het andere schoolplein met de kleintjes kunnen spelen.	
Oplossingen leerkracht/school	Leerkrachten voelen zich op dit moment handelingsverlegen. IB-er en MRT-er willen met de kennis van het steunpunt autisme voor LW een speciaal pauzeplan opstellen met alternatieven die voor LW ontspannend en leuk zijn.	
Oplossingen ouder	Zorgen voor jongere kinderen, kunnen spelen met jongere kinderen daar is zij erg lief voor.	
Gestelde doelen		
Even niet spelen	x	LW helpt jongere kinderen als invulling voor een ontspannen pauzemoment.
Naast elkaar spelen	x	LW kan op het schoolplein tekenen, zelfstandig spelen met een bal.
Om de beurt spelen		
Samen delen spelen	x	LW kan onder begeleiding van een leerkracht samen met andere kinderen een spel spelen op het schoolplein. Zij kan zich aan de regels houden van het spel.
Samenwerk spelen	x	LW kan onder begeleiding in een klein groepje met andere kinderen deelnemen aansamenwerk spelen.
Tegen elkaar spelen		
Differentiatie		
Alles meedoen		
Aanpassing van de oefening/activiteit	x	LW mag op maandag, dinsdag en woensdag tijdens de pauze in de onderbouwgroepen helpen. Op donderdag speelt LW buiten onder begeleiding van de motorische begeleider. Andere kinderen kunnen hierbij aansluiten.
Aangepast materiaal	x	Voor LW worden er materialen ingezet die zij met haar motorische vaardigheid voldoende kan hanteren.

Alternatieve oefening/activiteit		
Afwezig	x	Op vrijdag blijft LW binnen om tot rust te komen, tijdens deze pauze mag LW haar fruit eten.
Activiteiten	Materiaal/Aanpak	Begeleider
Helpen in de onderbouw tijdens de pauze op maandag, dinsdag en woensdag	LW heeft een picto overzicht met haar weekindeling om voor haar structuur aan te brengen.	De IB-er bespreekt met LW hoe haar week tijdens de pauze er uit komt te zien. Evalueert dit tijdens de individuele begeleidingsmomenten.
Op donderdag speelt LW buiten met een motorisch begeleider. Tijdens deze pauze wordt er aangesloten bij gestelde doelen, met een bal kunnen spelen, eenvoudige samenwerkingsspelen worden gespeeld met anderen kinderen. (deze worden ook vooraf met LW geoefend tijdens de MRT-begeleiding 1 keer per twee weken)	Schoolplein kaarten (hier worden de spelen visueel gemaakt). Ik speel ook kaarten (met uitleg van ieder spelletje) Buitenspelkist met sportmaterialen. Aanpak Kist van de Keizer. Swinxs, buitenspelcomputer.	De MRT-er
Op vrijdag is de pauze voor LW een rust moment, ook vanwege de vermoeidheid die aan het einde van de week optreedt. Zij mag haar fruit binnen eten en hoeft niet naar buiten.		IB-er/leerkracht
Evaluatie juni 2011		
Voor LW zijn grote aanpassingen met school en ouders afgesproken voor het pauzemoment. Zij is een meisje dat geen aansluiting kon vinden met de andere kinderen tijdens het buitenspelen. Motorisch kan zij niet met leeftijdgenootjes meedoen en sociaal gezien lukt het niet de juiste afstemming te vinden. Voor LW is er een pauzek kaart gemaakt waarop staat wat zij die pauze gaat doen. Op maandag, dinsdag en woensdag mag zij de kleuterleerkrachten gaan helpen met de		

kleuters. Iedere donderdag wordt er een begeleid spel georganiseerd waaraan LW ook deelneemt. Niet alleen LW heeft hier profijt van maar er doen ook kinderen mee met het begeleide spel die ook moeilijker aansluiting vinden bij leeftijdgenootjes. Vrijdag is een vermoeide dag voor LW omdat zij die middag ook gym heeft. Op deze dag mag LW binnen blijven en al aan haar fruit gaan beginnen. Het resultaat van deze aanpassingen is dat LW ontspannen en overzichtelijke pauze momenten heeft waarbij zij niet steeds tegen haar beperkingen aanloopt. Dat is bereikt. LW geeft de pauze nu een 8 en tijdens een van de laatste meetmomenten zelfs een 10+

Voor het begeleide spel werden spelletjes aangeboden die voor alle kinderen leuk zijn en beter motorisch goed uitvoerbaar voor LW. Na afloop van iedere sessie werd er met haar geëvalueerd volgens de evaluatiekaart.

De fijnste gedachte die LW steeds na het begeleide pauzemoment meenam was de gedachte dat er zoveel kinderen met haar mee speelde. Nieuwe uitdagingen gebaseerd op bekende spelletjes werden door LW als erg positief ervaren.

Aandachtspunten voor het volgende schooljaar:

- Begeleid spel op het schoolplein door leerkrachten blijven uitvoeren en mogelijk met een dag extra.
- Vooral de positieve zaken benadrukken omdat LW de negatieve zaken vergroot. Wat is er gelukt? Wat was top?
- De zelfstandigheid vergroten door LW ook zonder begeleiding op het schoolplein te laten spelen met en duidelijke opdracht vanuit de leerkracht gecoördineerd met bijvoorbeeld de materialen uit De Kist van de Keizer.

Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag
				
Helpen bij Juf W.	Helpen bij juf H.	Helpen bij juf H.	Buitenspelen met N. of I.	Fruit eten met S.

X. Evaluatie buitenspelen

Stap 1	Stap 2	Stap 3	Stap 4	Stap 5
Hoe ging het spel? Tip (wat kan er beter) Top(wat ging er goed)	Hoe goed kon jij meedoen met het spel?	Deed iedereen goed mee met het spel? Werd er samengewerkt?	Welk cijfer geef je het spel? 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10	Welke fijne gedachte neem je mee van de pauze?

XI. Ontwikkelingsfasen E. Boot

Fase 1: Veilige hechting met opvoeder (0-2jaar).
Kind ontdekt eigen mogelijkheden. De opvoeder ondersteunt affectief en geeft adequate hulp, veiligheid en uitleg.
Fase 2: Onderscheid ik en de ander (2-4 jaar).
Het kind weet de vervulling van zijn behoeften beter uit te stellen en rekening te houden met zijn omgeving. Emoties bij zichzelf en anderen worden beter herkend, er is interesse in de ander.
Fase 3: In het perspectief van de ander (4-6 jaar).
Het kind leert emoties te onderscheiden van anderen, los van zichzelf en anderen te begrijpen vanuit zichzelf. Het kind gaat wel uit van de eigen ervaringen om anderen te begrijpen.
Fase 4: Onderscheid tussen denken en doen (6-8 jaar).
Het kind ontwikkelt meer een eigen geweten, wat wel en niet hoort. Het kind kan de ander echt begrijpen in het perspectief van de ander, maar het kan nog niet diverse gezichtspunten van zichzelf en de anderen gelijktijdig hanteren.
Fase 5: Wederkerigheid in gedachte, gedrag en gevoelens met anderen (8-10 jaar).
Het kind leert anticiperen op eigen gedrag en dat van de anderen in wisselende situaties. Het kind kan diverse gezichtspunten tegelijk hanteren. Het kind kan conflicten beter oplossen en communiceren over gevoelens.
Fase 6: Psychisch en fysiek rekening met elkaar kunnen houden. (10-12 jaar)
Het kind heeft respect voor de ander en heeft vaardigheden compromissen te sluiten, kritiek te geven, flexibel te zijn en zelf controle te behouden en te incasseren.
Fase 7: Identificatie en identiteit (12-18 jaar).
De jongere komt los van zijn ouders en vormt zich steeds meer een eigen identiteit. Identificatie met leeftijdgenoten, ergens bijhoren speelt een belangrijke rol, Er is veel interesse in het aangaan van relaties.

XII. Geraadpleegde websites

www.balansdigitaal.nl

www.beweegsamenregelen.nl

www.beweegteams.nl

www.beweegwijs.nl

www.gezonderwijs.nl

www.groep6onthemove.nl

www.ikspeelook.nl

[www.inbeweging.hetnet](http://www.inbeweging.hetnet.nl)

www.nijha.nl

www.nisb.nl

www.nsgk.nl

www.onerwijz.nl

www.pedagogiek.net

www.sport-media.org

www.sport.old.cla.nl

www.spelenboek.nl

www.speelplein.nl

www.luktut.nl